

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN **609**

B. Luiten

Een bouwplan
voor iedereen

MEDITATIEF **613**

J.B. de Rijke

Persoonlijke ervaring

WANDELEN MET GOD **614**

W.H. Rose

Zijn lust en zijn leven

ACHTERGRONDEN **615**

I.D. Haarsma

Christelijke gemotiveerd
handelen in onderwijs
en wetenschap

ACHTERGRONDEN **620**

J. Douma

Orgaandonatie

SAMENLEVING **624**

A.J. Verbrugh

Om de voortzetting van het
GPV als confessioneel-
gereformeerde organisatie

KAMPEN PRAKTISCH **628**

C.J. de Ruijter

De preekvorm
dient de boodschap

en verder...

Uit de kerken / Meegelezen

EEN BOUWPLAN VOOR IEDEREEN

h kun je bouwen zonder plan? Als er in de gemeente geen samenhangend ontwerp is, een bouwtekening, een werkverdeling, wat komt er dan van de bouw terecht?

Wanneer slechts enkelen een instructie ontvangen, en nog wel bij toerbeurt, hoe moet de rest dan begrijpen wat de bedoeling is, en wat er van hen verwacht wordt?

Een bevestigingsformulier voor gemeenteleden is wellicht een onhaalbare gedachte. Maar zou het niet de helderheid in de opbouw dienen, wanneer je weet hoe je aan de slag kunt en wat je van elkaar concreet verwachten mag?

Met die vragen eindigden we de vorige keer. Vragen die overigens niet specifiek kerkelijk zijn. In de algemene zorgsector zie je ook de vraag naar concreetheid toenemen. Is iemand eenzaam of hulpbehoevend? Dan wordt er niet langer in het algemeen verwezen naar hulp van vrienden en buren, nee, er wordt een netwerkje georganiseerd. Personen worden ingeschakeld, ingeroosterd; & worden verdeeld;

verantwoordelijkheden aanvaard. Anders werkt het niet.

Verantwoordelijkheden concreet omschrijven

Je zou dat een eerste vuistregel kunnen noemen: een verantwoordelijkheid moet helder zijn, aanwijsbaar en begrensd. Net & met een ambtsdrager: die weet zijn taak en zijn wijk, dáár is hij verantwoorde-

lijk voor. De **taken** zijn welomschreven, de adressen zijn overzichtelijk in kaart gebracht. Zo kan een mens werken.

En zo is het ook onderling. Aansporingen om voor elkaar een broeder en een zuster te zijn kunnen vanuit de Schrift zwaar worden aangezet. En terecht! Maar als **sen** concrete taakstelling ontbreekt, blijft uiteraard ook de **uitvoering** vaag. Het is jammer wanneer dat verwijten of **te**leurstelling geeft, of soms nog erger. Want er **is** heus wel veel bereidheid om iets voor **elkaar** te betekenen. M.i. **is** de voor de hand liggende **oplossing**, dat het in de gemeente mogelijk wordt werkelijk **een zekere verantwoordelijkheid voor elkaar** te aanvuurden. Niet in het **algemeen** en onbeperkt, voor zoveel

honderd zielen. Maar in een klein wijkje, gewoon waar je woont. Hel-der en overzichtelijk.

Gebeurt er nu dan niets?

Nu kan opgemerkt worden, dat er al heel veel kleinere kringen bestaan. Zoals mannen- en vrouwenverenigingen, bijbelstudieclubs en oudere jeugdverenigingen. Zijn die dan niet overzichtelijk genoeg? Is wat daar gebeurt niet waardevol? Ik zou de laatste willen zijn om dat te ontkennen.

Toch gebiedt de realiteit ons te constateren, dat er tussen deze kringen wel eens gaten vallen. Er **zijn** gemeenteleden die nergens bij (willen) horen. Ze krijgen de ruimte daarvoor, omdat het lidmaatschap van een vereniging op geen enkele manier verplicht is.

Bovendien is de trend ontstaan, **he**laas, dat iemand een vereniging kiest van zijn eigen ligging. Of daarom juist geen vereniging, maar een **bijbelstudieclub**. Zoiets wordt voorzichtig afgetast, soms eerst met een **gastlidmaatschap**. Want je moet wel met elkaar **kunnen** praten, niet-waar?

Op die manier zijn er **kringen** ontstaan van mensen met gelijke gedachten, opvattingen, standpunten, en zo meer. Onderlinge correctie en aanvulling worden zo tot een minimum gereduceerd. Want **we** zoeken uit wie bij ons past.

Daarbij is ook de leeftijd een factor die meetelt. Oudere jeugd zit niet bij jonge echtparen, en degenen van middelbare leeftijd vormen weer een ander circuit. Het **zal** niet overal zo zijn, maar ik denk wel dat iets hiervan herkenbaar is. Totdat je echt eens in gesprek komt met iemand van een andere generatie.

Hoe **verrassend** en leerzaam **kan** dat niet zijn! Wederzijds, wel te verstaan. Zou je dat dan niet **méér kunnen** organiseren, de verschillende leeftijden bij elkaar? En als je dan hoort, dat de jeugdverenigingen van 16 jaar en ouder soms moeite hebben met **hun** niveau, zou je dan in deze richting niet een oplossing kunnen zoeken?

Samenleven waar je woont

Het resultaat is dan even simpel als uitvoerbaar: verdeel de wijken in kleinere kringen, van bijv. tien tot twaalf volwassenen, en laat deze mensen een zekere verantwoordelijkheid **voor** elkaar aanvaarden. Laten het kringen zijn **zonder** enige subjectieve **voorkeur** voor leeftijd, **geslacht** of ligging. **Gewoon zoals we** bij elkaar in de buurt wonen, zo worden we **door** Christus **aan** elkaar gegeven. Is dat niet het **principe** dat geldt voor heel de kerk, en het lidmaatschap ervan? Waar je woont, daar ben je lid. Je zoekt elkaar niet uit, maar je wordt vergaderd.

Op die manier zijn de grenzen duidelijk en voor ieder overzichtelijk. Niet dat je daarbuiten alle verantwoordelijkheid van je afschudt, maar als ieder omziet naar de mensen in zijn eigen omgeving, zoals die is afgesproken, dat valt niemand buiten de boot. Want tussen deze grenzen vallen geen stukjes niemandsland.

Samenspreken door Gods Woord

Wat doe je dan met elkaar? Wel, allereerst ernaar streven, dat je als gelovigen ook werkelijk één bent (zie mijn bijdrage van vorige week). Dat je dat maar niet alleen zegt, maar ook werkelijk **ontdekt**. Dat **betekent** dat de bijbel open-gaat, dat je samen luistert naar de **boodschap voor** alle tijden. Om vervolgens met elkaar na te gaan, hoe wij de kracht van dit Woord vandaag herkennen. Hoe wij God bezig zien in de maatschappij, in de kerk, en in het persoonlijk leven. Of **ook**, hoe wij dat soms niet zien, door allerlei omstandigheden.

Wat zou het waardevol zijn, om elkaar zo te leren kennen als christenen in het dagelijks leven. Dat je samen je kracht zoekt in Christus. Dat je bidt en dankt en zingt. En dat je dat doet met de broeders en zusters dichtbij, zonder dat je die voorbij loopt naar je vrienden toe.

KERNREDACTIE:

PROF. DR. M. TE VELDE,
DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS, DRS.
A.L.Th. DE BRUIJNE, DRS. G. GUNNINK,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar: f 49,00 per halfjaar; studenten
f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingsstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij
de Stichting Bralectah.

Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

De jeugd erbij

Deze ontmoetingen in geloof zouden heel vormend kunnen zijn voor onze jeugd. Vroeger zaten ze bij verjaardagen of andere visites, waar zinvolle gesprekken werden gevoerd. Tegenwoordig is de conversatie op verjaardagen niet altijd zo zinvol meer, en gaan de jongeren er tijdig vandoor wanneer ze merken dat hun ouders bezoek krijgen.

Maar neem nu eens de jongens en meisjes mee naar dit soort ontmoetingen in de wijk, vanaf een jaar of 14 à 16. Breng hen zo eens op een natuurlijke wijze in contact met andere gelovigen in de buurt, van verschillende generaties. Zouden ze daarvan niet veel opsteken, en leren hoe het leven met God is? Al zouden ze maar een deel van de avond aanwezig zijn.

De puberteit is net de leeftijd, dat het gesprek met de eigen ouders soms niet zo goed meer wil. Er is een gezonde drang tot zelfstandigheid, wat met horten en stoten leidt tot een meer onafhankelijke opstelling ten opzichte van vader en moeder. Kleinere en grotere conflicten kunnen daarvan het gevolg zijn. Maar dat wil beslist niet zeggen, dat die opgroeiende jongelui ineens zo zeker zijn van zichzelf. Integendeel, ze zoeken naar de betekenis van hun leven als nooit te voren. Alleen brengt hun ontwikkeling met zich mee, dat ze soms beter praten met andere mensen dan hun eigen ouders. Welnu, breng ze dan met die mensen in contact!

Je ziet het zó voor je, dat in de loop van de avond de één in gesprek komt met het kind van een ander. Of dat ouderen ineens ontdekken, waar de jeugd van vandaag nu eigenlijk mee zit. Hoe hun leefwereld is. Zou hierdoor niet heel wat vervreemding binnen de kerk voorkomen kunnen worden, of alsnog bestreden?

En bovendien, kun je zo niet op een ongedwongen wijze de ongehuwden en de kinderloze echtparen betrekken bij de ontwikkeling van de jonge generatie? Nu zitten ze vaak maar wat mee te luisteren, als het

op vereniging over de kinderen gaat. Maar op deze manier komen ze zelf met hen in contact. Daar zullen ze zeker van opleven. Maar wat belangrijker is: ook zij hebben hun gaven ontvangen om hieraan bij te dragen. Stel ze dan in de gelegenheid. Dat is goed voor iedereen, en naar Gods wil.

Doel

Op deze manier komt gaandeweg het doel steeds duidelijker in beeld. ~~Wat~~ zoek je bij je broeders en zusters, zo vlak om je heen? Geloofsverbondenheid. En dat niet in een schone theorie, maar in een werkelijke eenheid. Zodat je elkaar leert kennen en vertrouwen, en elkaar echt tot een hand en een voet kunt zijn, in tal van voorkomende vragen en situaties.

Wanneer deze band reëel wordt, ontstaat ook ruimte voor de vraag die tot nu toe de ambtsdragers één keer per jaar komen stellen: 'hoe gaat het **au met jou, in je leven met God?**'. De vraag van de ouderling keert dan terug naar het centrum, het hart van de gemeenschap der heiligen. Met bovendien dit belangrijke verschil, dat je als buurtgenoten vaker met elkaar kunt spreken. Je zou je kunnen voorstellen, dat je eens per maand een avond bij elkaar bent. Wat een mogelijkheden heb je dan samen!

Overbodige angst

Moet ik dan in gezelschap heel mijn privé-leven uitstallen? In gedachten hoor ik die vraag al klinken.

Een angst, die geheel overbodig is. Dat doe je op huisbezoek toch ook niet? De ouderling is je biechtvader niet. Je kiest zelf, in alle eerlijkheid, wat je wel of niet naar voren brengt.

Maar de ouderling mag je wel vragen naar de plaats van God in je leven. En hoe je Christus volgt, wellicht met vallen en opstaan. Om je daarin te helpen en te bemoedigen. Dat is in de gemeente een normale, zinnige vraagstelling, die ons keer op keer bepaald bij het wezen van ons kerk-zijn.

Noodzakelijke aandacht

Ja, je kunt juist van alle kanten te horen krijgen, dat die ene vraag één keer per jaar te weinig is. En dat voor zo'n vraag eigenlijk een band nodig is. Een band die meer inhoudt, dan dat die ander nu eenmaal ambtsdrager is. Dat is goed te begrijpen. Vandaar die trend naar steeds meer ambtsdragers. Maar of ze dan ook echt veel vaker kunnen komen? In de praktijk is dat niet altijd zo.

Maar het is toch zonneklaar, dat je zelf als broeders en zusters in wijk hierin veel meer voor elkaar kunt betekenen. Dat je samen veel meer onderlinge aandacht kunt geven, dan waartoe de enkele ambtsdrager in staat is.

Wat zit je dan te wachten met z'n allen op die ene dominee, of op die ene ouderling, of op die ene diaken? Is hij de gemeenschap der heiligen? Moet hij compenseren wat wij met elkaar niet of te weinig doen? Dat is toch het wezen van de kerk op z'n kop?!

Het was duidelijk de uiterste wil van onze Heiland, dat onze eenheid werkelijk inhoud zou hebben. Zodat het christen-zijn in deze wereld geen eenzame weg zou betekenen (zie Joh.17). Christus volgen doe je samen. Daarom geeft Hij broeders en zusters vlak om je heen. Om als levende stenen elkaar vast te houden, en elkaar te steunen. Zo'n steun ben je zelf, en zo'n steun is de ander voor jou, door Gods genade en Geest.

Dat kun je niet uitbesteden, zelfs niet aan een ambtsdrager.

Waar blijft het ambt?

Maar waar blijft de ambtsdrager eigenlijk in dit verhaal? Waar is nog het unieke van zijn ambt? Wordt hij niet overspoeld door de inzet van andere gemeenteleden?

Uiteraard wordt hij overspoeld, als iemand dat zo zou willen uitdrukken. Is dat niet logisch in een gemeente, waarin ieder de Heilige Geest mag ontvangen? In een wijk van bijv. 40 levende leden (m/v) is de gezamenlijke capaciteit toch

veel groter dan van 2 broeders **ambt dragers**?

De ouderling moet gewoon niet willen, dat hij voor iemand meer kan betekenen dan anderen. Zo moeten we ook niet tegen hem aankijken. Want dat is **zijn** taak helemaal niet. Zijn opdracht is leiding geven en toerusten. En wel zó, dat ieder **kan** deelnemen aan de opbouw **van** de gemeente. Welnu, als dat dan werkelijk tot stand komt, is de vervulling van de ambtelijke taak bezig een succes te worden. En de **ambtdrager** zelf krijgt dan meer ruimte om zich te wijden aan bijzondere **situaties**, waarin mensen extra aandacht nodig hebben. Om het te **zeggen** met het beeld van het lichaam: als alle leden werkelijk voor elkaar handen, **voeten**, ogen en oren zijn, dan is het ambt zoiets als het zenuwstelsel. **Het** coördineert, corrigeert en stimuleert, zó dat de organen **en** de leden samenhangend en effectief functioneren.

Toerusting

Juist op het punt **van** de toerusting **zal** er genoeg **werk** aan de **winkel** zijn. Een gesprek **loopt** niet **zomaar goed**, dat zullen we met elkaar **moeten** leren. Evenzo is het **een leerproces**, dat je de ander niet **k-**nadert vanuit jezelf, om je eigen beleving en ervaring **aan** hem op te dringen. Het zal er juist om gaan, dat je Christus ontdekt in de ander, dat je op die manier in **elkaars** leven mag **kijken**.

Zo leert de **ambtsdrager** dat, voordat hij de wijk in **gaat**. Hij is ook de **aangewezen man** om te helpen dit niveau onderling te bereiken, en om dit te **bewaken**. Niet dat hij daarin de enige zou zijn. Hij kan **onmogelijk** zelf alle samenkomsten leiden die er in **zijn** wijk plaatsvinden. Maar hij **kan** zich wel op de hoogte stellen en contact onderhouden met degenen, die **van** tijd tot tijd zo'n **ontmoeting** leiden. Wellicht is er eerst een gemeenschappelijke **toerustingsavond**, om met elkaar de bedoeling te leren verstaan van het nieuwe bouwplan.

In ieder geval zal het zaak zijn, dat

dit proces **ambtelijk** wordt aangestuurd. Anders verzandt het wellicht in de vrijblijvendheid van het particulier initiatief. **Dan** krijg je schampere **opmerkingen over** 'de enthousiastelingen' **en** zo. **Alsof** dat negatief zou zijn...

Einde gescheiden circuits

Het mag duidelijk zijn, dat op deze manier een einde kan komen aan het verschijnsel van de gescheiden circuits in de gemeente. Enerzijds een ambtelijk circuit, waarin steeds meer wordt verwacht en de **werkdruk** gigantisch toeneemt. Anderzijds, los daarvan, een **niet-ambtelijk** circuit, waarin de verwachting laag is en waarin gevoelens van vrijblijvendheid, teleurstelling en overbodigheid **allerlei** kansen krijgen.

De praktijk zal **juist** zo worden, dat de onderlinge ontmoetingen vanuit bijbelstudie en gebed **brandpunten** zullen zijn van onderlinge verbondenheid, van bemoediging, **van** hulp en **zonodig** van **vermaning**. Omdat je **dáár** elkaar leert **kennen** en vertrouwen, bij de open bijbel en in het bidden met **elkaar** en voor elkaar.

Op die **manier** wordt werkelijkheid, dat je broeder én je zuster minstens zo belangrijk voor je zijn als je predikant, ouderling of diaken. Je leert wat het is, om werkelijk naar elkaar om te zien. En niemand valt hierbuiten. **Ook** de gaven van de zusters ten aanzien van profetie en gebed **kunnen** in dit kader royaal worden ingezet voor de opbouw van de gemeente.

Zo kan er veel tot stand komen, niet het minst door de werkbare en begrensde taakstelling.

Werkkracht

Het laat zich raden, dat dit soort samenkomsten **laagdrempeliger** zullen zijn dan de zondagse kerkdiensten.

Er kan daardoor een **grote** werfkracht vanuit gaan. Andere mensen uit de buurt neem je **veel gemakkelijker mee**.

En andersom doe je preventief iets

aan het probleem van de **kerkverlating**. Als je elkaar in geloof leert kennen en waarderen, en als je elkaar **liefkrijgt**, voorkom je situaties van eenzaamheid, onbegrip en vervreemding.

Zelfs de grootste gemeenten **kun** je op deze manier voor ieder overzichtelijk maken, naar binnen toe en naar buiten **toe**.

Rustig beginnen

De vraag kan nog rijzen: hoe nieuw is dit? Moeten we **hier** niet voorzichtig mee zijn?

Welnu, nieuw is het m.i. zeker niet. De gemeente te Jeruzalem bestond uit meer dan drie duizend zielen. Maar zij kwam in kleinere kringen bijeen, aan de huizen (**Hand.2:46**). **Ook** in andere grote steden lezen we van huisgemeenten, als delen van een groter geheel (**Rom.16:5, Col.4:15, Phil.:2**). Zo worden we op het spoor gezet van kleine, hechte eenheden. Dat wat de bijbel **betreft**.

Maar ook in de praktijk zullen we niet de eersten zijn. In het buitenland zijn er meerdere voorbeelden te noemen, waar deze vorm van gemeenteleven volstrekt **normaal** is. Ja, soms zelfs een voorwaarde: je wordt lid van de gemeente door je te voegen bij de kring waar je woont.

Dus ik ben hierin niet echt origineel. Maar voor onze kerken is deze opzet natuurlijk wel nieuw. Daarom zal het zeker zaak zijn, hier voorzichtig mee om te springen! Voordat je iets afschaft in de gemeente, zul je eerst het nieuwe moeten opbouwen en zal de waarde daarvan moeten **blijken**. Anders ben je verkeerd bezig.

Dat betekent m.i., als je hieraan begint, een periode van een twee-sporenbeleid: oude en nieuwe vormen naast elkaar. **Een** extra inspanning, zeker, maar zo voorkom je onvrede door onwennigheid en overhaasting.

Rustig aan dus.

Maar **wèl** beginnen!

PERSOONLIJKE ERVARING

J.B. de Rijke

M meditatief

Zalig zij die niet gezien hebben en toch geloven.

(Joh.20,29)

Ontmoeting

Weer iemand niet kunnen overtuigen. Toch weer iemand voelen wegglijpen. En ik had nog wel zo m'n best gedaan. En nota bene zij wilde wel geloven. Dus van onwil kon ik haar niet betichten. Aan haar kon het dus niet liggen. Dat zei ze ook. Maar de uren van Bijbelstudie en de jaren van kerkgang hadden wat haar betreft niets opgeleverd. Ook niet de persoonlijk pastorale contacten van de afgelopen periode. Dus nu koos ze voor een andere koers. Ze zou het wel over zich heen laten komen. Ze zou wel gaan geloven wanneer er wat gebeurde. Namelijk wanneer ze in confrontatie met de realiteit plotseling als het ware tegen de Here Jezus opliep. Ze zou Hem als het ware dan vast herkennen en... geloven. Maar zomaar geloven wat in & Bijbel stond nee, dat kon ze niet. Dat mocht ik ook niet van haar verwachten. Ik besloot Joh.20,24-29 te lezen. Als afsluiting. Dat ze toch zou geloven. Zomaar. Ongezien. Maar voor wie had ik dat nu gelezen?

Tomas was ook zo iemand die, toen hij tegen de Here Jezus opliep, ging geloven. Maar Tomas was nog een graadje erger in zijn houding. Hij had zelfs voorwaarden gesteld. Als ik niet... Als ik niet... Als ik niet. Drie voorwaarden waaraan voldaan moest worden wilde Tomas gaan geloven. Anderen konden wel zeggen 'Wij hebben de Heer gezien'

maar dat betekende niet dat hij dat hoefde geloven! Nee, uiteindelijk kwam het erop neer dat hij zekerheid wilde op grond van zijn persoonlijke en unieke ervaring.

Vruchteloos?

Tomas zat wat dat betreft goed fout. Gold voor hem niet de regel dat op grond van twee of drie getuigen iets vaststaat? En nog meer. Tomas gelooft niet op grond van het apostolisch getuigenis. Wat een kromme, onmogelijke situatie. Alleen maar waren ze aangewezen om heen te gaan en vrucht te dragen (Joh. 15,16). Maar wat Tomas betreft was er geen reden om erop uit te gaan en o.a. in de evangelieverkondiging vrucht te dragen. En voor de anderen moet dit toch ook een ontvruuchtende ervaring zijn. Was dit nu de vrucht van hun eerste evangelieverkondiging: geen vrucht?

Overgave

Geloven omdat anderen het zeggen? Dat maakt geloven juist zo moeilijk. Wanneer je nu zelf iets meemaakt, zelf iets kunt vaststellen op grond van jouw waarneming, jouw ervaring, dan is het veel makkelijker om iets aan te nemen. Dan heb je bewijs. Het is zo omdat jij dat zelf hebt ervaren. Maar de woorden van anderen aannemen enkel omdat die anderen zeggen: hoor en geloof. Dat betekent toch ook niets minder dan dat je je in vertrouwen over geeft. Dat je al je zekerheden die je had, die je meende te hebben dat je die opgeeft. De zekerheid van je verstand, van je waarneming. Al je houvast in jezelf moet je dan opgeven om je over te

geven aan wat die ander zegt. Dat is me nogal niet wat.

Tomas deed dat niet op het apostolisch getuigenis. Daarmee wondt in deze geschiedenis ook duidelijk dat de werking van de Geest, die dan nog uitgestort moet worden, onmisbaar is. Zonder het werk van de Heilige Geest geen geloof. Zonder Gods cadeau van het geloof ook niet het wonder van het geloof.

Andere ervaring

Je overgeven aan wat die ander zegt. Dat is het wonder van het geloof. Wanneer dat toch gebeurt. Daarom zegt de Here Jezus ook: Zalig wie niet gezien hebben en toch geloven. Gefeliciteerd, als je gelooft. Niet alleen een vermaning naar Tomas volgens mij. Maar ook een bemoediging voor de andere discipelen die erbij staan. Je kunt getuigen en proberen te overtuigen zonder dat je het gehoopte resultaat bereikt. De ander komt niet tot de overgave van het geloof. Maar helemaal zonder resultaat is het dan toch niet heb ik ontdekt. Het bepaalt me bij m'n afhankelijkheid van God en de werking van zijn Geest. God geeft vrucht. En vol blijde verwondering mag ik me opnieuw laten feliciteren door mijn Heiland. Feliciteren vanwege zijn schitterend cadeau voor mij: ik mag geloven!

ZIJN LUST EN ZIJN LEVEN

W.H. Rose

W wandelen met God

Jezus leert zijn volgelingen te bidden met grote vrijmoedigheid: een christen spreekt **God** aan **als** Vader en weet zich verzekerd van Gods aandacht en liefde 'om Jezus' wil': God aanvaardt hem en heeft hem lief om wat Jezus gedaan heeft. Die vrijmoedigheid gedijt **alleen** in de **grond** van de ootmoed. **Wet** die ootmoed betekent blijkt uit wat Jezus vervolgens leert over hoe **een** christen zijn gebed begint: God komt op de **eerste** plaats.

Een goed begin

Een goed begin is het halve gebed. De ene christen bidt om uitdrukking te geven aan zijn vreugde, of zijn dankbaarheid, **een** ander doet **een** beroep op God **midden** in zijn nood, of **zijn** verdriet – in **eik** van die situaties is God en Zijn eer het middelpunt waar **alles** om draait, voor alles wordt **een** plek gezocht binnen de omlijsting van het koninkrijk van God.

Dan is Jezus toe aan het **volgende** gebedspunt: 'uw wil geschiede'. Dit is misschien wel het gevaarlijkste **moment** in het gebed. Als God dit gebed verhoort ... Om **zijn** volgelingen te helpen **geeft** Jezus **een** model en een voorbeeld. Het model is de hemel, het **voorbeeld** is hij-zelf.

Het model

De **hemel** is de **plaats** van volmaakte liefde en onverstoorbare vreugde. Het is de plaats **waar** we **God** zien zoals hij is, niet meer als in **een** spiegel. Alle concurrenten zijn ontmaskerd en uitgeschakeld. Er is er maar **één** onweerstaanbaar **aanbid-**
dellijk: God. Er zijn geen gemengde gevoelens in de hemel. Er is niet

meer een heen en weer gaan tussen verplichtingen en genoeg in het aanbidden, liefhebben en dienen van God: het is **een** groot **genoegen**, een puur genieten..

Dat is het model. Het gebed 'uw wil geschiede, gelijk in de hemel, zo **ook** op de aarde' leert, dat dit **niet** uitsluitend toekomstmuziek is. **Een** christen kan nu al proeven van dat genoeg en genieten van **God**, de fontein van de liefde. Dat is **waar** hij **om** **vraagt** **als** hij bidt, 'uw wil geschiede'.

Het voorbeeld

De **schrijver** van de brief aan de Hebreëën (10:5-7) wijst Jezus aan als degene die aan het **woord** is in **Psalm** 40. Jezus is zelf het **voor-**
beeld: 'uw wil te doen, **mijn** **God**, dat is **mijn** **lust** en **mijn** **leven**, uw onderwijs is in **mijn** **binnenste**' (Psalm 40:9). Het doen van de wil van God is niet iets dat is afgedwongen, Jezus doet het uit volle overtuiging. Het is voor hem net zo essentieel voor zijn menselijke bestaan **als** eten en drinken.

Wie denkt dat het bij Jezus **alle-**
maal vanzelf **ging**, vergist zich. In een van de meest opmerkelijke uitspraken in het Nieuwe Testament wordt ons verteld dat Jezus, 'hoewel hij de Zoon was, gehoorzaamheid geleerd heeft door wat hij heeft geleden' (Hebreëën 5:8). Nergens kwam dat aangrijpender naar voren dan toen hij in de Gethsemane-hof bad af **er** toch niet nog een andere **mogelijkheid** was, in plaats van te sterven onder de toorn van God. De **bijbelschrijvers** gebruiken termen als 'angst', 'diepe bedroefheid' om Jezus' gemoedsstemming op dat moment onder **woorden** te brengen. Waar haalde Jezus de

kracht vandaan om **niet** op te geven, om toch de gekozen weg tot het bittere einde uit te lopen?

Abba, Vader

Jezus bad. De **evangelieschrijvers** geven ons de woorden van dat gebed door en van hen, Marcus, **vertelt** erbij dat Jezus zijn eigen **moedertaal** gebruikte: 'Abba, Vader, alles is U **mogelijk**, neem deze beker van mij weg. Maar toch: niet **wat** ik wil, maar wat u wilt' (Marcus 14:36). Jezus begon **z'n** gebed precies zoals hij het aan **zijn** leerlingen voorgehouden had: Abba, Vader. Hij was gekweld door angst, hij was diep bedroefd, maar het besef van de unieke intieme verbondenheid met zijn Vader hield hem overeind. Zo was hij er klaar voor om overgeleverd te worden in de handen van zondaren en zo de bestemming van **zijn** komt naar de planeet aarde waar te maken: **zijn** leven te geven als een **losprijs** voor velen.

Brave burgers of nieuwe mensen

Het leven van Jezus, **zijn** gehoorzaamheid in zijn lijden zijn **uniek**. En tegelijkertijd is het een voorbeeld voor wie gelooft en achter hem aan gaat. 'Uw wil te doen, **mijn** **God**, dat is mijn lust en mijn leven, uw onderwijs is in mijn binnenste' (Psalm 40:9), dat waren de woorden die de Hebreëenschrijver Jezus in de mond legt. **Woorden** van gelijke strekking worden in **Psalm** 1 gebruikt om een portret te tekenen van de gelovige. Met het eerste vers van die Psalm ('welzalig de man die niet wandelt ...') zijn we er nog niet. De gestalte die

ons tegemoet ~~komt~~ in vers 1 lijkt als twee druppels water op een brave burger. Je kunt respect voor zo iemand hebben, maar verwar hem niet met een echte gelovige. God is niet tevreden ~~met~~ brave burgers, hij maakt nieuwe mensen van ons. De gelovige komt pas goed in beeld wanneer je vanuit vers 1 doorleest in vers 2: 'het onderwijs van de Here, dat is zijn lust en zijn leven; zijn gedachten komen er niet meer van los'.

Volmaakte liefde en onverstoorbare vreugde – dat zijn woorden die het leven in de hemel beschrijven. Het nieuwe leven van liefde en vreugde breekt nu al aan, in nieuwe mensen die bidden: 'uw wil geschiede'.

Achtergronden

CHRISTELIJK GEMOTIVEERD HANDELEN IN ONDERWIJS EN WETENSCHAP

In het vorige artikel heb ik betoogd, dat voortdurend aandacht schenken aan het persoonlijk geloofsleven van groot belang is ook voor gemotiveerd christelijk handelen.

Christenen concentreren zich sterk op hun persoonlijk geloof, mogelijk ook door individualiserende en seculariserende ontwikkelingen in onze cultuur.

Natuurlijk is deze culturele situatie niet de enige bepalende factor. Woorden van Jezus Christus en zijn apostelen roepen ons op ernst te maken met onze persoonlijke relatie met de heilige God. De geschiedenis van de christelijke kerk laat zien hoe christenen hier telkens weer uitdrukking aan gaven; en dat geldt beslist ook voor de gereformeerde traditie.

Culturele druk weerstaan

Wel zullen we met alle concentratie op 'groeien in geloof' de culturele druk moeten weerstaan om ons daartoe te beperken.

Ik doel op het culturele klimaat dat weliswaar ruimte geeft aan individuele 'zingeving' in de privé-sfeer, maar tegelijk kritisch en afwijzend staat tegenover levensbeschouwelijk gemotiveerde activiteiten in de meer publieke sfeer.¹

Christenen, mensen die zich verbonden weten en voelen met Christus en er naar verlangen dat Hij steeds meer in hen leeft, zullen immers 'bewogen' zijn tot christelijk gearticuleerde beroepsuitoefening, vrijwilligerswerk of vrije-tijds-besteding.

Vaak een sterk punt in de gereformeerde traditie, alhoewel het niet altijd vanzelf blijkt te gaan.²

Ik ga mijn verhaal nu toespitsen op een cultuurgebied waar vele chris-

Uit de kerken

Beroepen te Drachten-Zuid/Oost en te Haren: H. Drost te Venlo.

Bedankt voor Zwolle-Berkum: R.J. Vreugdenhil te Langeslag.

Toegelaten tot de Dienst des Woords door de classis Middelburg: kandidaat J.H. Pomp, beroepen te Vrouwenpolder.

Afscheid

Nieuwleusen – Ds. J. van Tuil, heeft zondag 19 april jl. afscheid genomen van de gemeente te Nieuwleusen. Hij vertrekt naar Mariëberg. De afscheidsdienst werd gehouden in het kerkgebouw aan de Burg. Backxlaan en begon om 14.30 uur.

Sneek-Koudum – Ds. J.E. Kramer, heeft zondag 19 april jl. afscheid genomen van de gemeente te Sneek-Koudum. Hij vertrekt naar Hardinxveld-Giessendam.

De afscheidsdienst werd gehouden in het kerkgebouw, Kleinzand 22, en begon om 16.00 uur.

Roden – Ds. O.W. Bouwsma, heeft zondag 19 april jl. afscheid genomen van de gemeente te Roden. Hij vertrekt naar Gouda.

De afscheidsdienst werd gehouden om 9.30 uur.

IJmuiden – Ds. B. Schaaij, heeft zondag 19 april jl. afscheid genomen van de gemeente te IJmuiden. Hij vertrekt naar Dronten.

De afscheidsdienst werd gehouden in de Petrakerk en begon om 9.30 uur.

Vervolg 'Uit de kerken' pag. 624

tenen hoe dan ook bij betrokken zijn, namelijk onderwijs en wetenschap. Ik wil een impressie geven van een pleidooi voor christelijke wetenschapsbeoefening. Ook zal ik iets zeggen over de komende, forse veranderingen in het voortgezette onderwijs met o.a. nieuwe kansen voor christelijk natuuronderwijs.

Christelijke bezinning op wetenschapsbeoefening is

n

In de Reformatie is ons het grote geloofsgoed geschonken dat Gods Woord gezag heeft over alle mensen van het leven, en daartoe behoort ook de wetenschap. Een christen-wetenschapper zal zich daarom ook moeten bezinnen op de vraag hoe hij als christen zijn wetenschap heeft te beoefenen', aldus W.J.Ouweneel in zijn recent verschenen boek *Wijs met & wetenschap*.³ Toch is Ouweneel daar beslist niet gerust op, zoals blijkt uit het volgende uitvoerige citaat: 'Het komt maar al te vaak voor dat christen-wetenschappers van maandag tot vrijdag wetenschapper en op zondag christenen zijn. Soms is dat heel bewust omdat zij menen dat 'geloof' en 'wetenschap' principieel gescheiden moeten blijven. (...) Soms brengen christen-wetenschappers een dergelijke scheiding echter helemaal niet aan omdat zij dat principieel juist vinden, maar omdat zij niet weten hoe zij tot een integratie van hun christen-zijn en hun wetenschappelijk werk zouden kunnen komen. Zij hebben hun opleiding genoten aan een seculiere universiteit en hebben nooit de moeite genomen zich in hun vrije tijd te verdiepen in de christelijke wetenschapstheoretische literatuur. OE zij hebben zich binnen hun vak w stak gespecialiseerd dat zij het brede zicht op hun vak verloren hebben, laat staan dat zij nog aan een christelijk zicht op hun vak toekomen. Of zij hebben zo weinig kennis van de geschiedenis van hun vak dat zij zich niet bewust zijn van de wijsgerige en wereldbeschouwe-

lijke kaders waarin dat vak vroeger beoefend is - laat staan dat zij zich bewust zijn van de denkkaders waarin hun vak vandaag beoefend wordt, inclusief een christelijk denkkader.' (16,17)

Vandaar dat het ook niet zondermeer zo is, dat een wetenschapper, die christen is, op een christelijke wijze wetenschap beoefent. 'De oorzaak hiervan is dat de gesecculariseerde wetenschapsbeoefening vandaag bijna altijd binnen een humanistisch denkkader plaats vindt.' (78) Christenen hebben te weinig stelling genomen tegen de humanistische ontwikkeling van & wetenschap. 'Daardoor zijn de christenen mede schuldig geworden aan de Godsverduistering.' (147)

voorkomen dat christen-wetenschappers zich hieraan nog meer bezondigen, roept Ouweneel (aan-komende) christen-wetenschappers op tot bezinning op het verschijnsel wetenschap. Op het spel staat de eer m verheerlijking van God als einddoel van de wetenschap (63).

Het boek wil daaraan een 'Besecheiden bijdrage leveren' (148).

Ouweneel heeft zijn studie aangeboden aan het bestuur van de twintigjarige Evangelische Hogeschool. Deze betrekkelijk eenvoudige inleiding is voor studenten van het EH-basisjaar (5); Ouweneel is o.a. als filosofie-docent verbonden aan deze instelling.

Het boekje is daarnaast ook van belang voor anderen, met name christen-natuurwetenschappers, die zich nog weinig met 'christelijke wetenschapsleer' hebben bezig gehouden.

Christelijk voortgezet onderwijs

Ouweneel constateert dat 'het voor de Evangelische Hogeschool moeilijk is de leerlingen te vinden die niet alleen én meelevende, bijbelgetrouwe christenen én goede vakwetenschappers zijn, maar die ook grondig nagedacht hebben over de relatie tussen hun christen-zijn en

In de marge 1

De multi-culturele samenleving kan christenen in verlegenheid brengen. Zeker als 'men' een gezindheid van vrijwel absolute tolerantie jegens verscheidenheid of pluraliteit ziet als de garantie voor de 'vrede in de multiculturele samenleving'. Deze 'eis van tolerantie' leidt vreemd genoeg ook gemakkelijk tot de 'eis van levensbeschouwelijke onverschilligheid' in het meer publieke domein van onze samenleving. Enerzijds kan een sfeer van levensbeschouwelijke onverschilligheid christenen ontmoedigen om uitgesproken christelijke organisaties op te richten en in stand houden. Anderzijds kan 'men' zich aan christelijke organisaties irriteren en ze intolerantie verwijten: hebben ze wel bestaansrecht? Van belang voor de bezinning op de kwetsbare positie van christelijke instellingen in onze multi-culturele samenleving is o.a. S. Griffioen *Is a pluralist Ethos possible?* Philosophia Reformata, jrg.59 (1994), 11-25. Griffioen stelt de vraag of de gezindheid van vrijwel absolute tolerantie jegens verscheidenheid of pluraliteit, het zogenaamde 'pluralistisch ethos', wel realistisch is en in staat is om onze multiculturele samenleving te dragen en te motiveren. Is het aan de ene kant niet zo dat een samenleving juist behoeft heeft aan een 'bezielend verband', een gezindheid gericht op onderlinge betrokkenheid? En is het aan de andere kant niet zo dat multi-culturaliteit juist een tegengestelde, divergerende werking heeft die nog versterkt zou worden wanneer het 'pluralistisch ethos' gemeengoed zou zijn? De idee van het 'pluralistisch ethos' mist de diepte en de universele aanspraken van een gezindheid die een persoonlijke levensovertuiging is. Het is gewoon niet vol te houden om te zeggen dat verschillende gezindheden zonder conflicten naast elkaar kunnen bestaan. De christelijke overtuiging botst bijvoorbeeld met de humanistische overtuiging, evenals voor en tegenstanders van de Verlichtingsfilosofie het 'hart-grondig' met elkaar oneens zijn. Griffioen vreest dat voorstanders van het 'pluralistisch ethos' de - nu nog latente - spanningen in onze multi-culturele samenleving niet eerlijk onder ogen zien, met alle risico's van dien: "there are many signs that underneath the social surface a fire is smouldering" (12). Zijn kritiek op het 'pluralistisch ethos' is overigens beslist niet een kritiek op pluraliteit.

hun wetenschapper-zijn, **kortom:** over christelijke wetenschapsbeoefening.' (17)

Voor een christelijke onderwijsinstelling is het inderdaad van groot belang dat haar **docenten** een christelijke visie op **hun vak**, op hun **wetenschapsgebied** in hun bagage hebben.

Het hoeft nu geen betoog dat dit ook geldt voor docenten aan een gereformeerde instelling van voortgezet onderwijs, met name het VWO: **zij bereiden hun leerlingen** immers voor op het **wetenschappelijk** onderwijs.

Gereformeerd voortgezet onderwijs is niet vanzelfsprekend

In het **gereformeerd** voortgezet onderwijs zijn docenten in toenemende mate bezig met de vraag hoe het **gereformeerde karakter** van de school kan worden gethematiseerd en tot uitdrukking kan worden gebracht in allerlei lessen en vakinhouden.

Men spreekt van: 'identiteitsbezinning' onder leiding van een 'identiteitscoördinator'. Een misschien wat cryptische aanduiding voor een glasheldere gave en opgave: hoe verbind je je christelijke overtuiging met je lessen?

Het gaat hier om belangrijke en waardevolle **bezienningsactiviteiten**, die goed gemotiveerd kunnen worden vanuit de doelstelling en de missie van een gereformeerde school. Resultaten hiervan kunnen ook een positieve stimulans zijn voor ouders en leerlingen om te kiezen voor het **gereformeerd** onderwijs. Die keuze is immers beslist niet (meer) vanzelfsprekend.

Niet alleen zullen ouders en leerlingen zich daarbij laten leiden door de vraag in hoeverre er kwalitatief goed onderwijs wordt geboden en hoe het gesteld is met de christelijke 'sfeer' en onderlinge omgang. Ook zal men terecht vragen naar de mate waarin vakinhouden zijn gestempeld door de gereformeerde 'identiteit'.

Algemene Natuurwetenschappen

Voor de natuurwetenschappelijke vakken in de bovenbouw HAVO en VWO lijken zich **hiervoor** nieuwe mogelijkheden voor te doen met de komende 'herstructurering' van die bovenbouw. Ik doel op het nieuwe **vak "Algemene Natuurwetenschappen"** (ANW), dat door alle HAVO- en VWO leerlingen **zal** worden gevolgd.

Een belangrijke **doelstelling** van het vak ANW is dat leerlingen leren om te reflecteren op de natuurwetenschappen, zeg maar de natuur en scheikunde en de biologie.

Voor een gereformeerde school een **goede gelegenheid om** leerlingen te helpen met bijvoorbeeld het ontwikkelen van een christelijke visie op **natuurwetenschappelijke kennis**, hoe elementair deze wellicht ook zal zijn. Of bijvoorbeeld om leerlingen te leren hoe ze op een christelijke manier allerlei technologische verworvenheden dienen te waarderen. Onze 'high-tech' samenleving is immers inmiddels ondenkbaar zonder **energie-technologie, informatie-technologie**, biotechnologie, enzovoorts. Vele ethische problemen in o.a. de gezondheidszorg, de agrarische sector zijn **toch** vaak een (indirekt) gevolg van technische toepassingen van **natuurwetenschappelijke kennis**. Denk ook aan de spanning tussen economie en milieu die deels is ontstaan door te lichtzinnig gebruik van technische middelen.' Bet is **gced** als leerlingen leren om hierover zorgvuldig te argumenteren en **leren** om een **eigen positie** in te nemen.

Onderwijsvernieuwing: de 'tweede fase'

Het **vak ANW** zal deel uitmaken van de **vernieuwde** bovenbouw, die uiterlijk met ingang van de cursus 1999/2000 moet zijn opgestart. Men **noemt** deze **vernieuwde opzet wel de 'tweede fase'**.

Wat houdt deze 'tweede fase' van

Het is nuttig pluraliteit te onderscheiden in drie typen, namelijk een contextuele, een structurele en een 'geestelijke' pluraliteit. (18) Een grote verscheidenheid aan sociale verbanden of instituten die heel goed naast elkaar kunnen bestaan in allerlei verschillende culturele hoedanigheden draagt met recht bij tot een 'kleurrijke' samenleving.⁴

Kortom: het 'pluralistisch ethos' is een inadequaat begrip en verhuult dat er een 'geestelijke strijd' in onze multi-culturele samenleving wordt gevoerd. Onze samenleving zal dat moeten erkennen en ook (blijvend) moeten accepteren dat levensbeschouwelijke richtingen zich willen organiseren.

In de marge 2

In het boekje *Godsvrucht - een kracht, antwoord aan de secularisatie* (Goes 1990), neemt J. Kamphuis de bijbelwoorden van 1 Tim.4:8, "Oefen u in de godsvrucht, want (...) zij houdt een belofte in van leven", als uitgangspunt voor een oproep tot 'een radicaal leven uit het geloof aan Christus'. Opvallend is de oproep tot systematische aandacht voor 'geloofsgroei' en de nadruk op de brede actie-radius van het christelijk 'handelen'. Een enkel citaat: Maar laten we van 'godsvrucht' vooral geen zaak van innerlijkheid tegenover uiterlijkheid maken! Toen in de vroege 17e eeuw vele gereformeerden, die zorg hadden over de geringe spankracht van het christelijke leven, zich opmaakten voor 'de praktijk der godzaligheid', hadden ze perse niet alleen dat 'innerlijke' op het oog! Toen de godsvrucht beperkt werd tot het innerlijke leven betekende dit dat de Nadere Reformatie - want op deze beweging doelen we - over haar hoogtepunt heen was en zelf aan spankracht inboette! Tendensen daarvan waren in deze beweging al vroeg aanwezig. Eigenlijk vanaf het begin. Maar dan is de hoofdlijn duidelijk toch nog, dat men heel het leven opvoert voor de dienst des Heren tot en met het publieke leven. Het leven van de binnenkamer valt er onder. Maar niet minder het sociaal-economische en het staatkundige leven. En alles wat zich daartussen bevindt! Want de Nadere Reformatie heeft in haar aanvang goed verstaan dat leven in godsvrucht voor de gelovigen in de Nieuwe Bedeling het leven is onder het Koningschap van Jezus Christus en dat neemt nooit genoegen met een provincie in ons bestaan!" (30)

de onderwijsvernieuwing in?
Misschien is het nuttig daarover
iets te schrijven.

Sinds 1980 wordt de structuur en de inhoud van het voortgezet onderwijs bepaald door de zogenaamde 'Maminoetwet'. Karakteristiek zijn m.n. de diverse schooltypen (VBO, MAVO, HAVO, Atheneum en Gymnasium) en de mogelijkheid voor leerlingen om hun eigen (examen)vakkenpakket 'vrij' te kiezen (uitgezonderd een enkel verplicht vak).

Toch werd al gauw de vraag gesteld naar de gelijkwaardigheden de geschiktheid van de diploma's (men sprak soms van 'wetten') en het vervolgonderwijs klaagde over het gebrek aan vaardigheden (vooral studie- en taalvaardigheden).

Bovendien lijkt de huidige maatschappij inmiddels andere eisen te stellen aan het voortgezet onderwijs. Aangebrachte kennis is in een snel veranderende samenleving al ras verouderd. Daarom dient het onderwijs meer het accent te leggen op hoe je in telkens weer andere situaties je weg weet te vinden.

Kortom: een verschuiving van leerresultaat naar leerproces.

Vanaf begin jaren negentig wordt het voortgezet onderwijs ingrijpend gewijzigd.

Globaal heeft men de volgende doelstellingen op het oog:

- veelzijdige persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke vorming
- actief, zelfstandig lerende leerling
- honoreren van verschillen tussen leerlingen

De 'eerste helft' is inmiddels met de invoering van de Basisvorming

(BAVO) in de onderbouw een feit. De 'tweede fase' zal vanaf 1998 of 1999 de bovenbouw veranderen.

De bovenbouw wordt een 'studiehuis'

De tweejarige HAVO- en de driejarige VWO-bovenbouw zullen worden ingericht als een 'studiehuis', waardoor leerlingen leren verantwoordelijkheid te dragen voor hun eigen leerproces, terwijl de rol van een docent verschuift van 'kennisbron' naar begeleider ('coach') van de zelfstandig lerende leerling.⁶

Vier profielen

Het lesprogramma met zijn vrije pakketkeuze wordt vervangen door 'vier profielen' met een groot accent op het leren van vaardigheden. De bedoeling is, dat hiermee een betere aansluiting op het vervolgonderwijs en maatschappij wordt bereikt.

Ieder profiel bestaat uit drie gedeelten:

- een gemeenschappelijk deel met vakken die door alle leerlingen worden gevolgd; dit betreft ongeveer 40% van het programma
- een gedeelte dat karakteristiek is voor een profiel; het gaat om ongeveer 35% van het programma. k l i n g e n h e n kiezen uit vier mogelijke combinaties van vakken, die zich sieren met de namen:
 - * Natuur en Techniek
 - * Natuur en Gezondheid
 - * Economie en Maatschappij
 - * Cultuur en Maatschappij
- een vrij gedeelte met een omvang

"We krijgen hier te doen met onze roeping de verlossende heerschappij van de Here Jezus Christus ons niet te schamen, maar voor die heerschappij uit te komen, omdat wij geloven - hier weer: het geloof! - dat deze verlossing de wereld aangaat. Daarom is er altijd, als het goed is, een universele tendens in het werk van de gelovigen naar buiten toe. Christelijke overheidspersonen hebben hun ambt - en ze zijn dienaars van God - te bedienen tot welzijn van allen. Christelijke volksvertegenwoordigers mogen de kring van hun aandacht niet beperken tot de geloofsgenoten. Het moet om allen gaan. Als we in het maatschappelijk leven een leidinggevende plaats ontvangen, moet dat onze levens- en werkhouding bepalen tot allen met wie we in aanraking komen." (66)

In de marge 3

Pedagogische vormingsdoelen en didactische uitgangspunten, zoals 'veelzijdige persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke vorming' en 'actief, zelfstandig lerende leerling', kunnen natuurlijk geïnterpreerd worden als een uitvloeisel van gangbare 'individualistische' mensopvattingen. Maar wanneer ze niet worden losgemaakt van diverse afhankelijkheidsrelaties en worden verbonden met een christelijke visie op volwassen-wordende mensen, dan lijken ze me heel goed bruikbaar in een gereformeerde school. Wanneer 'leerlingen leren verantwoordelijkheid te dragen voor hun eigen leerproces', dan betreft dat een onderdeel van de christelijke mensopvatting, die het hele leven ziet als een 'antwoord' op de sprekende God, als een beantwoorden aan de roepstem van God. Het is een spannende opgave voor het gereformeerd onderwijs om leerlingen te stimuleren tot zowel een actieve leermhouding als een ontvankelijke luisterhouding. Stel nu eens dat leerlingen gewend raken aan een pedagogisch-didactisch klimaat waarin 'rekening wordt gehouden met verschillen' en waarin ze op een actief zelfstandige wijze leren. Heeft dan dan gevolgen voor de wijze waarop in de kerken kennis wordt overgedragen, bijvoorbeeld tijdens de catechesaties?

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

VAN
HO
VAN
HOT
VAN

BOEKHANDEL
Uw boekenbestellijn 010-4820488

VAN RIETSCHOTEN

Keizerswaard 8, 3078 AM Rotterdam. Winkelcentrum Keizerswaard

HOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN RIETSCHOTEN • VAN

van circa 25% van het programma. Leerlingen kunnen hier hun eigen interesses volgen, zij het dat gereformeerde scholen leerlingen verplichten het vak godsdienstonderwijs te 'kiezen'.

Het blijft mogelijk om een programma samen te stellen, dat Gymnasium mag heten. Deze Gymnasium-variant is beslist omvangrijker dan de andere programma's en zal voor de gymnasiasten een echt grote studielast opleveren.

Met de invoering van de tweede fase zullen scholen ook 'nieuwe vakken' - al dan niet verplicht - aanbieden, bijvoorbeeld: Culturele en Kunstzinnige vorming, Algemene Natuurwetenschappen, Filosofie, Spaans, Management en Organisatie.

Kortom: een forse onderwijsvernieuwing.

Het zal duidelijk zijn dat er een grote inspanning wordt gevraagd van allen die verbonden zijn aan een middelbare school. En ik denk

met name aan bovenbouwdocenten. Niet alleen dienen zij zich hun nieuwe pedagogisch-didaktische rol eigen te maken, ook zullen ze geschikte onderwijsprogramma's moeten ontwerpen. Hopelijk slagen uitgeverij en om goed 'onderwijsmateriaal' op de markt te brengen. Ook gereformeerde docenten zullen daarvan kunnen profiteren. Maar wanneer ze in hun lesprogramma's expliciet en systematisch aandacht willen geven aan christelijke visievorming, dan zullen ze veelal zelf aan de slag moeten. En dan is het fijn als christenwetenschappers met een lezing, een publicatie of anderszins een bijdrage leveren.

Bet pleidooi van Ouweneel om wetenschap, onderwijs en christelijk geloof niet van elkaar te scheiden kan zondermeer onze instemming hebben. Intussen rijst wel de vraag hoe een en ander met elkaar in verband gebracht kan worden. Het lijkt daarom interessant te bezien of Ouweneels 'christelijke wetenschapsfilosofie' ons verder kan helpen.

Daarover wil ik in een volgend artikel wat schrijven.

¹ Zie In de marge 1.

² Zie In de marge 2.

³ W.J.Ouweneel, *Wijs met de wetenschap. Inleiding tot de christelijke wetenschapsleer*. Uitg. Barnabas, Leiden 1997.

⁴ Zie ook het opstel van S.Griffioen, *Kleine typologie van pluraliteit*, opgenomen in Th. de Boer, e.a. *Pluralisme, cultuurfilosofische beschouwingen*; Amsterdam 1995, 204-226.

⁵ De kritische analyses van b.v. E.Schuurman blijven verhelderend; zie o.a. zijn boekje *Het 'technisch paradijs'*, Kampen 1989.

⁶ Zie In de marge 3.

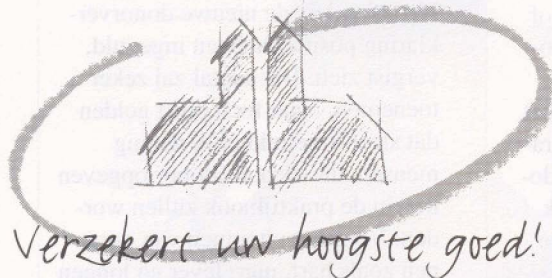
Bibliotheek Bralectah

gereformeerde bibliotheek voor mensen met een leeshandicap

...Heeft
De Reformatie
ook in
gesproken vorm.

Telefoon 0521 - 515946

donatus

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollandlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

De mogelijkheden

Vrijwel alle Nederlanders boven de achttien jaar zullen intussen wel de zgn. **donorverklaring** hebben ontvangen. Zij kunnen door het plaatsen van een kruisje kiezen uit vier mogelijkheden:

1. Ik stel mijn organen en weefsels na mijn overlijden beschikbaar voor transplantatie;
2. Ik stel mijn organen en weefsels na mijn overlijden *niet* beschikbaar;
3. Ik laat de beslissing over aan mijn nabestaanden;
4. Ik laat de beslissing over aan een bepaalde persoon (waarvan adres etc. moet worden ingevuld).

Vanaf 1 september a.s. zullen de **antwoorden beschikbaar moeten zijn** voor de artsen die met transplantatie te maken hebben. Zij hoeven dan, b.v. bij een patiënt die na een ernstig verkeersongeluk in het ziekenhuis binnenkomt, niet meer te zoeken of hij **een** donorcodicil op aak heeft. Want binnenkort **kan** via de computer worden **nagegaan** of de **naam** van de patiënt in het **donorregister** voorkomt.

Iedereen moet m.i. voordat hij het formulier opstuurt, zichzelf afvragen of hij al of niet met orgaandonatie kan instemmen. Het is ook goed met familieleden over **deze** zaak te spreken. Het kan immers zijn dat we op dit **moment** nog niet zo goed weten wat we moeten doen en **daarom** de beslissing graag overlaten aan **familieleden** in **wie** we goed vertrouwen hebben. Dan **kunnen** we mogelijkheid 3 **dus** aankruisen.

Altijd is er trouwens correctie op onze beslissing mogelijk. Ieder die geregistreerd wordt, ontvangt daarvan bevestiging uit **Den Haag**. We kunnen op **elk** moment onze **een-**

maal genomen beslissing wijzigen door een nieuwe formulier op te **vragen** bij het Donorregister of op het gemeentehuis. Onze gewijzigde **beslissing** wordt **dan** geregistreerd en ook **daarvan ontvangen** we weer een bevestiging. Het laatste door ons ingezonden formulier heeft slechts geldigheid.

Donor willen zijn, maar het niet worden

We **moeten ons** geen overdreven voorstelling maken van het aantal **orgaantransplantaties** dat in **ons land** plaatsvindt. **Jaarlijks overlijden** in Nederland zo'n **130.000** mensen. Slechts bij 216 van hen werden in 1997 organen ontnomen. Het jaar daarvoor waren het er 226. Dat is dus niet veel, terwijl er toch al een gaar **miljoen** mensen over een donorcodicil beschikken! Wie **zou denken** dat **het aantal uitnemingen** van organen straks met **sprongen** omhoog zal gaan **als** de meeste Nederlanders de nieuwe **donorverklaring** positief hebben ingevuld, vergist zich. Dat aantal zal zeker toenemen, maar toch blijft **gelden** dat slechts **betrekkelijk** weinig mensen, die zich als donor opgeven het in de praktijk **ook zullen** worden. Voor het **uitt nemen** van organen zoals hart, nier, lever en longen zullen vrijwel altijd **patiënten nodig** zijn die in een ziekenhuis overlijden. Zo'n ziekenhuis moet **beschikken** over goede apparatuur om na de ingetreden hersendood de bloedcirculatie kunstmatig in stand te houden. Verder moeten de organen in een goede staat verkeren. Het ligt voor de hand dan te denken aan mensen die **een** ziekenhuis binnenkomen tengevolge van a) **een** dodelijk **hersenletsel** door een ver-

keersongeval; b) **hersenbloedingen** en c) een (goedaardig) gezwel in de hersenen. De meeste kankerpatiënten of lijders aan infectieziekten, mals **malaria**, tbc of hersenvliesontsteking zullen geen donor **worden**.

Lang niet alle mensen die in een ziekenhuis sterven, kunnen donor worden. En **veruit** de meeste **mensen** die thuis sterven, zullen er nog minder voor in aanmerking **komen**. Sommige **organen** en weefsels, mals de hoornvliezen, **huid** of botten kunnen na de dood ook thuis uitgenomen worden. Maar in het **algemeen** mogen we toch wel stellen dat de meeste mensen die zich nu beschikbaar stellen als orgaandonor het te zijner tijd niet zullen worden. Ook de leeftijd speelt een rol.

Een donor van nieren mag niet ouder zijn dan 75 jaar, de **alvleesklier** vereist donoren die tussen 10 en 55 jaar oud zijn, voor botten of pezen geldt ongeveer dezelfde leeftijd. Wie boven de 65 jaar is, **zal geen hart** meer afstaan. Wel geldt **ook** voor de hogere leeftijden dat men zich als donor kan opgeven. In principe kan bijna iedereen wel donor van **iets** worden.

Het blijft echter **gelden**: Veel mensen willen donor **zijn**, weinigen zullen het later **ook** worden.

Het principe en de manier waarop

Van beslissend belang om 'ja' te **kunnen** zeggen tegen orgaandonatie is het antwoord op de **vraag** of **we** bereid zijn om anderen te helpen die zonder een nieuwe nier, lever, alvleesklier of wat voor orgaan dan ook een wisse dood tegemoet zal gaan. Het is vandaag mogelijk geworden door **orgaantransplantatie**

het **leven** van mensen te redden. Dat vinden we allen een goede zaak. Mensen die dreigen te **verdrinken**, **proberen we uit** het water te **halen**; mensen die door honger dreigen om te **komen**, geven we voedsel. Waarom zouden we dan niet bereid zijn na het intreden van **onze** dood, met onze organen andere mensen **van** de dood te **redden**? Ik hoef niet lang stil te **staan** bij het **principe** van hulpverlening. **Dat** is evident **bijbels**. **Zich inzetten** voor een ander, **zeker** als zijn leven op het spel **staat**, behoeft ik niet **uitvoeren** te **verdedigen**. Ook de *manier* om een ander te helpen door een **van** onze lichaamsdelen af te **staan** wordt, **voorzover** mij bekend, door niemand in christelijk Nederland absoluut veroordeeld. Zo ken ik **tegenstanders** van orgaandonatie in het algemeen, **die** toch een uitzondering maken voor het afstaan van een nier door een familielid aan hun zieke kind, broer of zus. **Maar** sommige christenen vinden het moeilijker om 'ja' te zeggen als het over donatie **van** eigen organen na hun dood **gaat**. Waarom? **Ik** **noemen** aan tal argumenten.

De hersendood

Er heerst bij velen wantrouwen **over** de wijze waarop **orgaanontneming** plaats vindt. Men vreest dat dit **kan** gebeuren, terwijl de patiënt nog niet overleden is. Algemeen aanvaarden we dat iemand overleden is als zijn **hart** tot stilstand gekomen is. Maar tegenwoordig is ook op een andere wijze vast te **stellen** dat een patiënt is overleden. **Men** kan registreren dat alle hersenfuncties volledig en onomkeerbaar **zijn uitgevallen**, inclusief die van de hersenstam en het verlengde **merg**. Zijn inderdaad alle hersenfuncties uitgevallen, dan blijft ook het hart van een **patiënt** niet **Huppen**. Hersendood betekent ook **hartdood**, want geen enkele **verrichting** in ons **lichaam** staat **los** van onze hersenfuncties. Nu doet zich hier een moeilijkheid voor. Terwijl de hersendood **geregistreerd** is en de patiënt werkelijk is overleden, kunnen bepaalde functies door **beademingstechnieken** worden overgenomen. Het bloed blijft daardoor stromen en de ademhaling blijft doorgaan. **Waarvoor gebeurt** dat? Om de organen die de patiënt heeft afgestaan, in zo goed mogelijke conditie te houden **voor** dat ze worden uitgenomen. Stel u nu voor dat u aan het bed van zo'n overledene zou staan op een **intensive-care afdeling**. Het lijkt dan als **of** de **overledene** nog allerlei tekenen van leven **vertoont**. Let op zijn ademhaling, zijn hartslag, zijn ge-laatstkleuren **temperatuur**. De **overledene kan** zelfs nag **transpireren**, heb ik gelezen. Welnu, dan vraagt het enig **voorstellingsvermogen** om zo iemand als een dode te beschouwen. Geen wonder dat de familie er dan moeite **mee** heeft om afscheid te nemen van hun overleden **geliefde** **terwijl** hij nog levend lijkt. **Zelfs** verpleegkundigen die assistentie verlenen bij het uitnemen van organen, **kunnen** moeite hebben met hun gevoelens, lezen we in de pers. Toch staan de **chirurgen** en verpleegkundigen **rond** het lichaam van een overledene. **Zodra** de **machinerie** afgekoppeld **wordt**, houden al die kunstmatig in stand gehouden verschijnselen op, mals het slaan van het hart, de slapende **indruk** die de overledene **maakt** en de betrekkelijk **gezonde kleur** die hij nog **kan** vertonen.

De Nederlandse wetgeving eist **voor** de vaststelling van de hersendood maximale zekerheid. Die eisen zijn nog nauwkeuriger dan in de **meeste** andere **landen** het geval is. De Wet op de **Orgaandonatie** (art. 14) vraagt ook dat de **dood** moet worden vastgesteld door een **arts** **die** niet bij de **verwijdering** of implantatie **van** het orgaan betrokken is. Het verzorgen van de **stervende** tot **aan zijn** overlijden en het uitnemen van **organen** gebeurt door gescheiden teams. Er is **daarom** geen enkele reden aan te **voeren** om op grond van wat we **zien** bij een overledene die beademd wordt te beweren, **dat** uit nog levende men-

sen organen **worden genomen**. Natuurlijk kan men daar **lugubere verhalen over ophangen**. Zo las ik in 'Trouw' pas een **Ingezonden** van een 'helderziende' die ons wist te vertellen dat de **hersendode** helemaal niet dood is, maar in werkelijkheid doodsangsten uitstaat en folterende pijnen ondergaat als organen uit zijn **lichaam** verwijderd worden. Een legertje chirurgen staat om hem heen die hem zojuist **voor** dood verklaard hebben om het **mes** **erin** te kunnen zetten! Wie in **dergelijke onzin** gelooft, moet nee zeggen **tegen** orgaandonatie. Want in dat geval zou het **uitnemen** van organen met moord samengaan. En dat willen wij niet. Stel **even** dat hersendood geen totale **dood** zou zijn, dan **mag** het wel een wonder heten dat de pro-life beweging nog steeds niet op de **ketting** gesprongen is om ernstig **tegen** orgaandonatie te protesteren. **Patiënten** die niet dood zijn, mogen **we** immers niet dood maken. Maar **ik** **ken** geen serieuze pro-life deskundige in Nederland die het criterium **hersendood** maar zo **zo** vindt. Ik citeer prof. H.A.M. van Alphen aan de VU, die bekend staat om zijn pro life-standpunt. Ook hij zegt dat de **hersendode** 'echt **dood**' is en dat kans **op** wakker worden **nul** is, evenals de **kans** **op pijn**.

Leeggroven?

Kunnen we de medische stand ook op een andere punt vertrouwen? Ik doel daarbij op de bewering dat een **donor** na zijn dood **leeggeroofd** wordt en een fatsoenlijke begrafenis daarna eigenlijk niet meer mogelijk is. Ook deze bewering is totaal ongegrond. Als ze **waar** zou zijn, zou ik **mij** voor orgaandonatie niet beschikbaar stellen. Want ook **wanneer** ons lichaam **tot** **lijk** is geworden, **moeten** we het met **respect** laten behandelen. **Het** kan dus **niet** **zo** zijn dat **chirurgen** alles wat ze maar waardevol vinden uit om lichaam halen en **daarna** slordig en haastig **omgaan** met wat er van het **lijk** nog is overgebleven. Overal

worden fouten gemaakt. Maar wij **mogen** er voor onze beslissing rustig van uitgaan dat de Wet **Orgaan Donatie** zorgvuldig wordt uitgevoerd. Dit brengt mee dat de **chirurg** alleen dat uit het lichaam haalt waarvoor toestemming is gegeven. Dat is dus **wat** anders dan het **lichaam** leegroven. Vervolgens gaat **hij te werk zoals** een **chirurg** dat ook doet wanneer hij bij een levende **patiënt** een operatie verricht. Hij blijft zorgvuldig te **werk** gaan tot in het dichtnaaien **van** het lichaam toe. **Hij zorgt** ervoor, zoals **hij** in normale **omstandigheden** ook doet, dat de overledene in zo goed mogelijke conditie kan worden opgebaard. De **coördinator** voor zo'n orgaandonatie dient ervoor te zorgen dat de familie **correct** wordt geïnformeerd over de gang **van** zaken. Ook mag gevraagd worden om **van** de overledene **in** het **ziekenhuis** niet alleen afscheid **te nemen** wanneer de herzendood is vastgesteld, **terwijl** hij door de apparatuur nog in leven **schijnt** te zijn, maar opnieuw wanneer zijn organen **zijn** uitgenomen. Aan **zulke** menselijke aspecten kan nog meer **gedaan** worden dan nu in de praktijk gebeurt. Maar een noodzakelijke verbetering van de omstandigheden bij een **orgaanontneming** betekent nog niet dat **we** zouden moeten **aarzelen** ons als donor te melden.

Verminking?

Het argument dat we toch niet met **een** door **onszelf** vrijwillig geschonden lichaam het graf in **kunnen** gaan, speelt **soms** een rol. Niemand stelt zich **vragen als** we **zonder** beide benen **of** armen begraven worden, omdat een **of** **meer** van die ledematen tijdens ons leven **moesten** worden geamputeerd, of ze door oorlogsgeweld **van** ons lichaam **genikt** werden. Maar **als** orgaandonatie aan de orde komt, ligt het anders. Want dan geven we ze **zelf** toestemming voor wat 'verminking' genoemd wordt, **ook** al **betreft** het de 'verminking' van ons dode lichaam. Mijn antwoord is dat

we dan benauwder redeneren dan de mens in de bijbel doet, die **nog** niets van **orgaandonatie** afwist. Want als **we** na onze dood **geen** organen uit **ons** lichaam **mogen** **laten** weghalen, **mochten** Jakob en Jozef dan **wel** hun lichaam **laten** **balsemen** (Gen.50:2vv, 26)? Voor balsemen moeten de **aan** bederf onderhevige delen uit **het** lichaam verwijderd **worden**. En dat is **samen** heel wat **meer** dan **wat** er bij 99 van de 100 donoren uitgehaald wordt! De vraag is **m.i.** **niet** **of** we organen **mogen** **verwijderen**, maar wat het **doel** ervan is. Zonder enige noodzaak organen uit een overledene verwijderen, **getuigt** niet **van** respect voor een door God geschapen lichaam. In dat geval kunnen we **van** **verminking** spreken. Maar organen verwijderen om anderen van de dood te **kunnen** redden, **getuigt** van naastenliefde. We **kunnen** dat niet negatief als **verminken** kwalificeren.

Anonimiteit

Een volgende vraag: Kunnen we organen **afstaan** zonder dat **we** **zelf** of onze familie **te** **weten** komt **aan** **wit** **ze** **worden** **gegeven**? **Kunnen** **we** aan ongelovige mensen onze organen afstaan? **Twee** vragen **waarvan** ik de eerste **begrijp**, terwijl de tweede **mij** **trurig** stemt. Helaas heb ik in onze pers gemerkt dat ook de tweede **vraag** gesteld wordt.

Laat ik met die **tweede** vraag **beginnen**.

Als wij **alleen** **maar** van geven willen weten **aan** geloofsgenoten, dan moeten we eigenlijk eerst ook aan de **drenkeling** **vragen** of hij wel naar de kerk gaat. Anders **laten** we hem **verdrinken**. **En** **als** er in verband met honger in de wereld **een** **beroep** **op** **onze** **gulheid** **gedaan** wordt, moeten we weigeren voedsel te **geven** aan de massa die niet in Christus **gelooft**. **Wie** **meent** dat hij op deze grond ook geen donor wil **worden**, moet dan **maar** **mogelijkheid** 2 invullen. ('ik stel mijn organen niet **beschikbaar**'). **Ik** raad hem **vervolgens** **aan** zich te bezinnen op

de vraag wat voor christen hij is. Begrijpelijker vind ik de eerste vraag. Is het juist dat wij **onze** **organen** **afstaan** en de ontvanger(s) **ervan** **anoniem** blijft (blijven)? We zijn bereid donor te **worden**, maar mogen onze nabestaanden **ook** nog weten **wie** de **organen** **ontvangen** hebben en **of** de transplantatie **er** **van** gelukt is? Er is een echtpaar in de Verenigde Staten dat nog **steeds** relaties onderhoudt met niet minder dan 7 gezinnen waarin leed in vreugde **veranderde**, toen dit **echtpaar** de organen had **afgestaan** van hun zevenjarig zoonje, dat door een overval om **het** **leven** **was** gekomen. Maar lang niet altijd zal de **rouw** in de ene familie zo te combineren zijn met de **vreugde** in **een** andere familie als hier **het** **geval** is. En **daarom** is anonimiteit als **regel** van groot belang. Psychische **moeilijkheden** worden voorkomen bij de ontvanger, die zich niet verplicht hoeft te **voelen** tegenover de nabestaanden van de donor. En de familie van de donor kan **op** verzoek **informatie** ontvangen over het geslacht, de **leeftijd** en het land waar de ontvanger woont, zonder dat de naam van de ontvanger wordt verstrekt. Het getuigt van wijsheid om hier anonimiteit in acht te nemen. Ook omdat de ontvanger in de onmogelijkheid verkeert **contact** met de familie van de donor op te nemen, valt er over zijn **vreugde** **minder** een schaduw dan zonder die anonimiteit.

Anonimiteit is er niet in alle gevallen van transplantatie. Stel voor dat **iemand** **ten** **behoefte** van een **familielid** **een** nier afstaat. Psychisch **kan** de relatie tussen donor **en** ontvanger **een** grote **druk** betekenen, al is dat gelukkig lang niet altijd zo. Een dergelijke transplantatie **kan** ook extra vreugde geven wanneer zij slaagt en de schade bij de donor beperkt blijft. Toch zal het vrijwel altijd de voorkeur **verdienen** **eerst** te bekijken of er een nier beschikbaar is **van** **een** **overleden** donor, **voordat** men de stap zet om van het aanbod van een **familielid** gebruik te maken.

Soms wordt ook de **opmerking** ~~ge-~~ dat het wachten op een donororgaan schrijnend is, **omdat** de wens van de ontvanger vaak schril afsteekt bij het verdriet **dat** er bij de **familie van** de overleden **donor** is. Inderdaad, en juist vanwege dit contrast is het beter dat het geven en nemen hier anoniem gebeurt. Bij de meeste **transplantaties** kan de een geen orgaan krijgen zonder de dood van de ander. Maar dat is **nog geen** reden om **orgaantransplantatie** af te keuren. Het is een vertekening als iemand zegt: jij bidt God om een donor-hart, **maar** weet je wel dat je feitelijk bidt om de dood van **sen** ander? Als we zo'n opmerking serieus **moeten** nemen, kan de begrafenisondernemer ook niet meer bidden om zijn **dagelijks** brood. Want de een **zn** dood is voor de begrafenisondernemer **zn** brood! Maar noch de potentiële ontvanger van een orgaan, noch de begrafenisondernemer bidden **om** de dood van andere mensen. Het gaat anders. Alle **mensen** sterven volgens **goddelijke** bepaling (Hebr. 9, 27). En **daarom zijn er** ondernemers nodig, die in hun levensonderhoud voorzien **door** het regelen van begrafenissen. Zo verdienen de **verpleegkundigen** de **chirurg** hun **brood** met de leniging van leed, zonder dat zij bidden om leed en om patiënten, die hun levensonderhoud veilig stellen. Hij die voor redding van **zijn leven op een harttransplantatie** is **aangewezen**, bidt voor die **redding**, **maar niet** dat **er** iemand mag sterven om hem een beter hart te **bezorgen**. Hij bidt, of er tussen al die **mensen** die er elke dag **door** een **ernstig verkeersongeluk** of **door** een hersenbloeding getroffen worden, sommigen **mogen** zijn die - voor het **geval** zij sterven - hun hart per donorcodicil hebben afgestaan.

Het is waar dat de vreugde bij de ontvanger van een hart kan **samen-**vallen met het verdriet bij de **famili-**e van de overleden donor. Maar deze **tegenstellingen** komen in onze door zonde en dood ontwrichte wereld veelvuldig **voor**. Er is een tijd

om te wenen en een tijd om te lachen, een tijd om te rouwklagen en een tijd om te dansen (Pred.3, 4). Die tijden kunnen ook samenvallen, **zodat** de een huilt en de **ander** lacht, de een rouwt en de ander danst. Het moet ons opvallen dat het boek **Prediker**, dat soms loodzwaar lijkt als het over de ijdelheid van de **dingen** gaat, of over de dag van de **dood** die beter is dan de dag van iemands geboorte (7, 1), tegelijk niet zuinig is wanneer **het** onderwerp 'genieten' aan de orde **komt**. Jonge **mensen moeten** het **verdriet** uit hun hart weren en de **kwalen ver** houden van hun lichaam (11, 10). Intens **verdriet** en intense vreugde **kunnen** en mogen naast elkaar beleefd worden. Dergelijke tegenstellingen kunnen soms ook m a c h t worden. En **daarvoor** is in geval van orgaandonatie anonimiteit een goed middel.

Een leemte in de donorverklaring?

Op de **donorverklaring** wordt aan de achterkant ook de mogelijkheid geboden om in te vullen dat men **een bepaald orgaan of weefsel** **nier** wil afstaan. Op **die manier** kunnen we **aangeven** dat we b.v. wel onze nieren, bloedvaten en longen willen **afstaan**, **maar niet ons hart**. Sommigen hebben mij opgebeld en **gevraagd waarom** er een vakje ontbreekt **waarmee** we **kunnen** aangeven dat we **geen** organen **wensen af te staan** die met de voortplanting of met onze hersenen te **maken** hebben. Op voortplantingsorganen staat **zozeer** het **stempel** van de **persom**, dat bij transplantatie feitelijk geen orgaan, maar een **deel** van iemands persoonlijkheid **wordt overgedragen**. Ik denk hier met **name** aan de ovaria of eierstokken. Hetzelfde zou **gelden** voor het **transplanteren** van hersenen in hun **totaliteit**. Nu is dat laatste nog volstrekt onmogelijk en misschien zelfs ook irreal in de **toekomst**. Maar het is niet irreal om in de toekomst aan transplantatie te denken **van organen** die met de voortplanting te **ma-**ken hebben. Waarom kunnen we op

de **donorverklaring** niet aangeven dat **we** organen die op **onze** persoonlijkheid hebben, niet wensen te doneren? Ik heb **daarnaar geïnformeerd** zowel in Den Haag **alsook** bij Eurotransplant in Leiden. Men heeft mij verzekerd dat **onder donatie** allen de aan de achterzijde van de **donorverklaring** aangegeven organen **vallen**: **alvleesklier**, bloedvaten, **botweefsel** (kraakbeen en pezen); hart, **hartkleppen**, **hoornvliezen**, huid, lever, longen en nieren. En niets **anders dus**. Met andere woorden: de lijst aan de achterkant mag als volledig beschouwd worden. Stel dat men **zulke** zeer 'persoonlijke' zaken als eierstokken **zou** wensen voor transplantatie, dan zou dat juridisch niet kunnen **zonder daarvoor** alsnog **speciale toestemming** van de donor (of zijn familie) te vragen. Ik geef graag **door** wat ik gehoord heb. Het is jammer dat ik dit niet in de Wet op de **Orgaandonatie** vastgelegd **vond**. Maar reden voor wantrouwen op dit punt kan ik moeilijk meer hebben. En als het over tien **jaar anders** ligt, dan kan ieder zijn 'ja' alsnog in een 'nee' veranderen.

Conclusie

De lezer zal begrepen hebben dat ik het formulier met 'ja' invul en dat ik het **doe** omdat ik de gave van enkele organen uit **mijn** lichaam na **mijn** overlijden graag **ten** dienst stel van mensen die er hun verdere leven aan te **danken kunnen** hebben. Respect voor het (**redden van** een) leven van welke **naaste** dan **ook, is een goede** grond om aan orgaandonatie mee te werken.

Een laatste vraag: **Moet ieder mee-**werken uit respect en liefde voor de **naaste**? Mijn antwoord: niet alles wat **goed** is, is daarom ook geboden. Het woord van Paulus dat ieder voor **zijn** eigen besef **ten volle** overtuigd moet zijn, (Rom.14:5) is hier een goed **richtsnoer**. Wie **aarzelt om mee** te doen, moet het **laten**. Wie hier **geen** leeuwen en beren ziet, **kan** met een gerust hart aan orgaandonatie meewerken.

Er kan hier m.i. onderscheid gemaakt worden tussen rechtvaardigheid en liefde. Stel voor dat orgaandonatie een zaak van rechtvaardigheid was, dan zouden we er allen aan mee moeten werken. Maar we kunnen het anders bekijken. "De donatie van organen is ongetwijfeld ~~moreel~~ gezien een heel goede handeling, maar de zaken mogen niet worden omgedraaid. Een moreel goede handeling is niet altijd en overal verplicht" (W.J. Eijk e.a.). Het is *donatie*, d.w.z. een gave. En voor geven is vrijwilligheid een vereiste.

UIT DE KERKEN

Adreswijzigingen e.d.

IJsselmuiden-Grafhorst *

Naamswijziging: In 1929 werd de Gereformeerde Kerk geïnstitueerd in Usselmuiden en Grafhorst. Des tijds is daarom gekozen voor de naam: Gereformeerde Kerk IJsselmuiden-Grafhorst. In de loop van de tijd zijn er echter ontwikkelingen geweest waardoor deze naam niet meer goed 'de lading dekt'. Onlangs is daarom besloten de naam te wijzigen in: Gereformeerde Kerk te IJsselmuiden. Onder deze kerk ressorteren Grafhorst, Kamperzeedijk en Wilsum.

Tevens delen wij mee dat de functie van penningmeester met ingang van 1 mei 1998 wordt uitgeoefend door: G.D. Harmanny, Morgenster 22, 8271 DN IJsselmuiden, tel. 038-3331841, postr. 6990055; postr. Bouwfonds 7862539.

Deputaten Generale Synode *

Kerkelijke examens: A. Prins (sec.), F. Schurderwei 23, 8915 DL Leeuwarden (pag. 163).
Nieuw bestuur VGSD * G.J. Tigelaar, praeses; E.J. Oosterhuis, abactis; J. Korf, fiscus; C.L.F. Bredemijer, assessor. Adres VGSD: Postbus 3079, 2601 DB Delft, tel. 015-2133567 (pag. 235).

Samenleving

OM DE VOORTZETTING VAN HET GPV ALS CONFESSIONEEL-GEREFORMEERDE ORGANISATIE

Bekend is dat ondergetekende als lid 'uit volle overtuiging' van het GPV sedert 1949 behoort tot diegenen die voorstander zijn van samenwerking in zelfstandigheid met bondgenoten. Oogmerk van deze samenwerking is meer politiek gewicht geven aan een christelijk program dat de eer van de God van de Schrift in het publieke leven zichtbaar maakt. De actuele bondgenoot is de laatste tijd steeds meer de RPF. Welke goede vormen er voor deze samenwerking zijn, moet nog blijken. In het stuk van GPV-beleidsmedewerker Theo Haasdijk in **De Reformatie** van 28-3-1998 stond dat omstreeks **hef jaar 2000 een definitief besluit over een mogelijke fusie of federatie zal worden genomen.** Aan Gert Schutte danken we het bericht in het **Reformatorisch Dagblad** van 4 april dat het landelijk bestuur van het GPV een discussie over de vorm van samenwerking niet bij voorbaat zal belasten door nu reeds een bepaalde oplossing uit te sluiten.

De uitersten: Losse ontmoetingen en fusie

Maar wie deelneemt aan zo'n discussie zal toch wel bepaalde oplossingen kunnen uitsluiten. Wij sluiten in elk geval twee uitersten uit.

Het ene is het uiterste dat door sommige GPV'ers uit de begintijd is gepropageerd (zeker niet door alle GPV'ers uit die tijd) en waarvan sommige schrijvers tegenwoordig in *Reformanda* een late nagalm willen laten horen. In de begintijd zeiden ds. F.A. den Boeft en ds.

Joh. Francke: We willen Schrift en belijdenis als grondslag, maar daarom geen vast program. Want zo'n program neemt de **exclusieve** betekenis van Schrift en belijdenis weg. Er kunnen door het **GPV** wel actuele politieke oogmerken worden **nagestreefd** (bijv. inzake gezagshandhaving). **Maar** dit **moet** staan in het teken van **een** directe publieke **op-roep** om je bij de ware **gereformeerde kerk te voegen** (zie vouwbladen van **& GPV-verbondsraad van Francke en Den Boeft** in 1949 en 1950). Het is begrijpelijk dat **samenwerking** voor **m'n oogmerk** met **een** niet **gereformeerde** groepering, indien al mogelijk, slechts heel **vluchtig** van aard kan zijn. Meer dan een losse **ontmoeting** is **er** niet. Ondenkbaar is bijv. dat een centraal orgaan spreekt of handelt tegelijk namens het GPV en de andere groepering. Voor de bevolking is het **bestuurlijk effect** van deze samenwerking **gering**. **Deze manier van werken** maakte op mij destijds de **indruk van een stijl** waarbij het gebruik van de gewone politieke middelen **wordt** afgewezen, terwijl **misschien** wordt gehoopt dat God wel op **een** of andere buitengewone manier zal ingrijp; **verg. Deut. 6: 16**.

Ook *Reformanda* maakt soms de **indruk** deze politieke stijl de goede te achten. Mochten we *Reformanda* hierin misverstaan, dan zullen **we** dit graag vernemen. Maar dan willen we ook horen wat *Reformanda* op politiek **gebied** wèl wil. Want het blad is op dit punt zo ongelooflijk negatief. Een vastere vorm van omgang van het GPV met de RPF **wordt** ongenueanceerd aangewezen **als gevolg van de 'oude**, dwaling van de pluriformiteit van de kerk'. Tweemaal werd in *Reformanda* het GPV door ds. P. van Gurp vergeleken met de 'pas gewassen zeug die terugkeert tot de wenteling in het slijk'. De redactie weigert echter ingezonden **stukken** en riskeert dat **zij** zich zo inkapselt.

Het andere uiterste dat we uitsluiten, is 'fusie'. We **zijn** in 1948/149 toegetreden tot **een** politieke orga-

nisatie die Schrift en belijdenis als grondslag **had** en dit moet zo blijven. Het GPV is daarmee een sterke groepering, **waar** het niet alleen om leuke personen **gaat**, **maar** om **een gemeenschappelijk** beginsel. Bij fusie (samensmelting) gaat van **elk** partijbestuur een deel over naar het gefuseerde bestuur, terwijl een ander deel aftreedt. Idem dito bij de lokale besturen, vergaderingen en **commissies**. Een echte confessionele **grondslag** is **voor de zo** gefuseerde organen niet aan te wijzen. **Prof. W.J. Ouweneel**, nr. 10 van de kandidatenlijst van de RPF, schreef **in** het R.D. van 26 febr. dat de confessionele grondslag van het G W **deze** 'niet bepaald tot de natuurlijke huishaven van evangelische christenen' maakt. Schutte zei aan het **R.D.** van 4 april dat als we **de grondslag** van Schrift en confessie geheel of gedeeltelijk verlaten, er heel wat is te verantwoorden. **Indertijd**. Een gereformeerde **afdeling**, een konvooi dat werkt en versterking biedt vanuit **een rots** harde grondslag is dan niet meer **aanwezig**. **Bet** GPV is dan weg, ook al zou men het **fusieproduct** voorlopig nog de naam geven van GPV-RPF. We zeggen hiermee niet dat het voor een **gereformeerd** mens onmogelijk is om toe te treden tot een partij met vagere grondslag dan de **zijne/hare**. De onverdacht gereformeerde prof. D.P.D. Fabius (1851-1931) was destijds lid van de AR Partij, die als grondslag had 'de eeuwige beginselen van Gods Woord'. Dit was veel vager dan de kerkelijke en persoonlijke **grondslag** van **Fabius**. **Maar** de AR Partij als geheel miste de kracht van de grondslag van Fabius. En nu er destijds een GPV is gevormd dat deze volledige grondslag **wel** als **gemeenschappelijke** kracht bezit, willen wij die niet verloren laten gaan. Als fusie wordt afgewezen, moet ook de metafoor van **een huwelijk of verlovning** (met **huwelijksbelofte**) tussen GPV en RPF niet worden toegepast. Wie **beeldspraak wil gebruiken** kan **k t e** zeggen dat GPV en RPF een vaste relatie hebben.

Cartoons van **amoureuze** politieke partijen zijn er al heel lang in de politiek.

Het midden tussen de uitersten.

Maar van de amour terug naar de werkelijkheid. Bekend is dat een **samenwerking** tussen groepen, die geen fusie is, de **vorm kan** hebben van een federatie of confederatie. De **samenwerking** krijgt namelijk pas echt politiek gewicht als er een centraal uitvoerend orgaan is, dat **als** herkenbare **eenheid** naar buiten kan optreden. Dit orgaan kan namens de samenwerkende partijen onder meer **gezamenlijke** politieke programma's vaststellen, de overgekomen politieke koers bewaken, discussies met de buitenwacht en gezamenlijke propaganda verzorgen en bijdragen tot het vaststellen van gezamenlijke **kandidatenlijsten** voor Staten Generaal en **voor** inbreng bij de SGP inzake het Europees Parlement.

De **grote** vraag hierbij is nu hoe de gezagsverhouding is tussen de samenwerkende partijen en dit centrale orgaan. Bij **een** federatie is de structuur eenvoudig. Het centrale orgaan heeft de hoogste bestuursmacht over alles wat de partijen **gemeenschappelijk doen**. De partijen kunnen eigen interne **zaken** zelf **regelen**, maar **mmen** voor het overige aan het uitvoerend orgaan gehoorzamen. **Ze** kunnen ook niet uit-treden uit de federatie, want dit zou contractbreuk **zijn**. Bij een confederatie **zijn** de **gezagsverhoudingen** juist **omgekeerd**. De **hoogste macht** **berust bij** de partijen. Zij **regelen** niet alleen hun interne zaken, maar **bepalen** ook hoe naar buiten wordt opgetreden. **Daarvoor** moeten zij **een** onderlinge consensus vinden. Het centrale orgaan is de **gemeenschappelijk dienaar** van de partijen die de opdracht krijgt deze consensus (en niet meer) **uit te voeren**. Wel moet ook **dit** centrale orgaan zich naar buiten als een herkenbare eenheid presenteren. Daarom **gebruikten** wij in plaats van de term

confederatie liever het eenvoudig herkenbare woord 'unie' (verg. de Europese Unie). Heeft een van de partijen er genoeg van, dan staat het haar vrij om uit te treden uit de confederatie of unie.

Als een vrij GPV het laatste woord aan zijn grondslag (Schrift en belgdenis) toekent, kan het federale model niet van toepassing zijn. Want dan is het laatste woord aan het uitvoerende federale orgaan dat niet de grondslag heeft van het GPV. Bij de bedoelde unie of confederatie is de situatie evenwel anders. In het GPV wordt het voorgestane beleid getoetst aan de Schrift en aan de volle belijdenis (en niet aan een z.g. politiek relevant deel van de belijdenis, zoals ds. J. W. van der Jagt vreesde in *Nader Bekeken* van maart 1998). En dit GPV heeft als uniepartij het laatste woord bij wat het uitvoerende unieorgaan gaat doen. Bij een verplichting tot consensus binnen de unie heeft het GPV minstens het recht van veto. Toen Haasdijs in *De Reformatie* schreef over een besluit inzake H-sie of federatie ging hij daarom te kort door de bocht. Ook het confederale model had daarbij genoemd moeten zijn.

Schutte schreef in het R.D. dat een unie of confederatie makkelijker in overeenstemming is te brengen met de 50 jaar van het GPV. Maar, vroeg hij erbij, hoe zal dit in de praktijk gaan werken. Onze reactie op deze vraag bepaalt het verdere van deze bijdrage.

Voor allemaal iets goeds in het vooruitzicht.

Een beoogde unie van GPV en RPF kan vooral naar twee kanten ontspreiden.

In de eerste plaats kunnen er eindeloze twisten ontstaan, omdat er geen consensus is te bereiken over hetgeen het uitvoerende orgaan van de unie moet doen. Er ontbreekt dan voldoende programmatische overeenstemming.

Daarom moet aan alle gepraat over samenwerking deze vraag vooraf-

gaan: willen de partijen bij de regering en in het publieke leven dezelfde grote verbeteringen bereiken? Beantwoord deze vraag niet al te gemakkelijk met ja. Er moet bij beide partijen inderdaad een groot doel in het zicht zijn, waar we naartoe kunnen leven. Dat zijn idealen en het enige rechtvaardige ideaal voor het publieke leven is de glorie van Jacobs God boven ons allen. Door dit ideaal in onze gemeenschappelijke vlag te schrijven, en het gebed regelmatig te onderhouden, worden de secularisatie en verflakking in gezinnen en kerken tegengegaan, wordt voortdurend zin aan ons maatschappelijk leven gegeven en vloeien dynamiek, saamhorigheid en zelfdiscipline daaruit voort. Het eigen christelijk-historische karakter van ons land en volk kan hierdoor vanonder het paarse pragmatisme worden bovenggebracht. Dit moet uiteraard voortdurend in concrete beleidskeuzes en initiatieven worden uitgewerkt.

Maar goed, wij willen voor dit ogenblik aannemen dat tussen RPF en GPV over deze grote fundamentele programmatische kwesties consensus bestaat en dat beide partijen de bevolking willen wijzen op de publieke maatschappelijke kant van de roeping die God de mensen reeds bij hun geboorte meegaf. Zolang dit zo is, maken we ons over 'eindeloze twisten' geen zorgen. Het gemeenschappelijke ideaal voor het politieke en maatschappelijke leven verbindt ons ieder persoonlijk. Ruziemakers en ijdeltuiten zullen dan horen dat ze hun energie op meer constructieve manier moeten gebruiken.

Maar dan moeten we bij elk spreken, schrijven en e-mailen over procedurekwesties inzake de samenwerking ook steeds blijven herinneren aan het ideaal dat de 'unie' moet kenmerken en sieren.

Een unie met een open model.

De tweede kans op ontsporing is dat de unie door allerlei gebeurte-

nissen, menselijke zwakheden of manipulaties betrekkelijk snel toch uitmondt in een landelijke federatie of fusie die we nu juist niet willen. In de eerste plaats is w het volgende.

De naar buiten als herkenbare eenheid gepresenteerde unie (bijv. als Ned. Christelijke Unie, of met andere naam) kan mensen aantrekken die het met program en zekere personen van de unie mis zijn (we willen dit graag!). Als ze willen toetreden tot de unie, komen ze voor de keus om hetzij lid te worden van het GPV, hetzij van de RPF. Misschien willen ze voor die keus bepaalde personen volgen; die hun instemming opwekken. Maar ook is mogelijk dat ze bij hun aanmelding bij de 'unie' helemaal niet willen kiezen voor GPV of RPF. Als GPV en RPF landelijke fusie hebben afgewezen, en de unie toch voor nieuwkomers willen openhouden, moet er een derde groepering aan de unie van GPV en RPF worden toegevoegd, namelijk een groep van deze niet verder kiezende 'geünieerden'. Ook is het mogelijk dat plaatselijk een RPF- resp. een GPV-vereniging tot een (door de landelijke partijbesturen niet begunstigde) fusie overgaat. Dit fusieproduct moet dan de status van GPV-kiesvereniging opgeven, terwijl het als gevolg van de intrede van GPV-leden door fusie ook de status van RPF-vereniging niet bezit. De betrokken leden zijn echter politiek vergelijkbaar met de zojuist genoemde nieuw toetredende 'geünieerden'. Deze gehele groep moet op vergelijkbare manier als GPV en RPF kunnen deelnemen aan het optreden van de 'unie' naar buiten. Ze moet binnen de unie geen voorbeeld voor GPV of RPF zijn, maar een eigen identiteit en begrenzing bezitten.

Een parlementair model als steun voor de zelfstandigheid van het GPV.

Er is nog iets anders. In elke samenleving wil macht zich

concentreren. Om het zondige element in de uitkomsten van geheim menselijk **machtsberaad** te **weerhouden**, is het parlementairestelsel uitgedacht. **Ook** een uitvoerend politiek **uniebestuur** zal naar macht willen groeien. Laten we dit op zijn beloop, dan zal bij besloten overleg van het **uniebestuur** met de partijbesturen van GPV en RPF (en van eventuele **geïnterneerden**) **vrij** gauw de leiding toevallen **aan** het **uniebestuur**. Want dit zet zich in voor de zaken **van** de gehele unie en de partijbesturen vertegenwoordigen slechts een deel. Achter de gesloten deuren van de **beraadskamer** kunnen dan **ondanks** **confederale** statuten en **reglementen** gemakkelijk methoden van besluitvorming worden ontwikkeld, die de unie tot **een** centraal geleide federatie maken. Daarom verkiezen we voor de unie niet alleen een open, maar ook een parlementair model. Als het meeste overleg en de finale besluitvorming door de partijen **moeten** plaatsvinden in de openbaarheid, is dit een factor die, veel krachtiger dan het besloten **overleg**, dwingt zich **aan** de confederale **unieregels** te houden. **Terwille** hiervan **kunnen** de **besturen** van de partijen (die de **hoogste** macht bezitten en zich aan hun partijgrondslag moeten houden) zitting **nemen** in een unieparlement, dat toegankelijk is voor de **geïnteresseerde** pers. Eventueel kunnen **ter** gelegenheid van de zitting de **besturen** worden **versterkt** door speciale afgevaardigden van hun **partijen** (bijv. 1 op elke 1000 partijleden). In **en** door dit parlement **wordt** het **uitvoerend** **uniebestuur** benoemd **en** op gezette tijden en bij bepaalde **situaties** gecontroleerd en eventueel vervangen. De zelfstandigepartijen in het unieparlement behouden dus het eindoordeel en de **macht**. Zonder **toestemming** van het **unieparlement** kan het centrale **uniebestuur** niet handelen. De openbaarheid **van** de **vergaderingen** zal **kunnen** bijdragen tot de belangstellingen het **meeleven** van de **leden** van de plaatselijke kiesverenigingen.

Uiteraard zullen de regels hiervoor zorgvuldig in **een** unie-statuut **moeten** worden vastgelegd. We denken **dat** niemand beter dan **Schutte**, wiens **vraag** wij hier beantwoorden, en die over 17 jaar uitstekende parlementaire ervaring beschikt, de kernpunten van zulke regels kan overzien. **Ook** zal een **optimale** **reglementering** pas **langs** een **weg** met vallen en opstaan kunnen **worden** verkregen. Bet gaat **om** een nieuwe manier **van** geconcentreerde **samenwerking** tussen zelfstandig blijvende **partijen**. **Daarbij** zal **wel** eens **moeten** worden geëxperimenteerd. **Maar** het gezamenlijk beoogde politieke doel en het volledig bewaren van de grondslag **zijn** deze moeite **ruimschoots** waard. Als conclusie hierbij **merken** we op dat de bedoelde **unie** als geheel een **doelorganisatie** is met **een** program en een statuut. Ze bezit **geen** eigen grondslag, evenmin **als** bijv. een **openbaar** **bestuursorgaan**. Een eigen grondslag bezitten **en** behouden

de partijen, dus ook het GPV. Dit maakt dat GPV'ers die op 6 mei voor een GPV-lijst stemmen ter **wille** van **een** beleid dat **getoetst** is aan Schrift en belijdenis, ook bij volgende verkiezingen in voortgaande continuïteit dezelfde koers kunnen blijven volgen. **Als** er in bijv. 2002 **er** een **parlementaire** unie **zou** zijn waaraan het GPV deelneemt, zouden de kiezers voor een door de unie uitgebrachte lijst kunnen **stemmen**. **Zij** zouden dan hun **stem** uitbrengen **voor** een beleid dat evenals **in** de **eerdere** GPV-perioden is **getoetst** is aan de Schrift en aan de volle belijdenis.

Jaarverslagen.....

de Bunschoter bv
drukkerij

Postbus 10 - 3750 GA Bunschoten-Spaakenburg
Tel (033)299 79 99 - Fax (033)29979 98

STICHTING AFBOW

De stichting Afbouw te Kampen stelt zich ten doel de beoefening van de gereformeerde theologie te bevorderen door met name te helpen bij de financiering van proefschriften **en** **diens** van promoties aan de Universiteit te Kampen.

Voqr haar **inkomsten** is de stichting geheel aangewezen **op** **giften** **M** n **meelevende**

verklaren.
Inlichtingen worden graag gegeven door het bestuur:

G. Timmer 038 231 48 69,
B. Kamphuis 038 - 332 62 48 en
J.G. de Kimpe 038 - 331 63 81.

Giften, die fiscaal aftrekbaar zijn, worden graag ingewacht via bankrekeningno. 63.18.36.934.

ten name van Stichting Afbouw
p/a Hoefblad 4
8265 GM Kampen.

Postrekening van de Generale Bank te Kampen: 80 65 52.

DE PREEKVORM DIENT DE BOODSCHAP

C.J. de Ruijter

Was het een mooie preek?' Als kerkganger stellen we allemaal die vraag wel eens. En we geven ook vaak het antwoord. Maar wanneer vinden we een preek nou mooi? En waarom? Is het de belofte van God die ons hart raakt? Was het juist het boeiende, het pakkende van de preekvorm? Of zat het in beide? Hebben die twee met elkaar te maken? Elke prediker en elke kerkganger denkt wel eens na over de impact van de preek. En ongetwijfeld speelt de preekvorm daarbij ook een rol. In dit artikel ga ik nader in op dat onderwerp.

Vorm en inhoud

Maar is de vorm eigenlijk wel zo belangrijk? Het gaat toch uiteindelijk om de inhoud! 'Liever een inhoudelijk sterke preek die verder rammet dan een prachtige preek, waar geen inhoud in zit.' En zo is het ook. Liever een smerige kom met water dan een kristallen glas dat leeg is. Als de inhoud van onze preken devalueert, moeten we niet denken dat we het redden door maar aan de vorm te gaan werken. Wij moeten niet anders willen dan Jezus Christus en Die gekruisigd. Dat is het evangelie dat we te verkondigen hebben. Aan die inhoud zal elke preekvorm zich dienstbaar moeten maken.

Toch is daarmee de verhouding tussen vorm en inhoud niet beslist. Misschien trekt iemand uit het voorgaande wel de conclusie: 'Als de inhoud maar goed is, doet de vorm er niet zo veel meer toe'. Dat

zou dan wel onterecht zijn. Want het is maar de vraag of je vorm en inhoud wel zo van elkaar los kunt maken. De vorm doet in ieder geval dienst om de inhoud door te geven. Dat betekent dat als de vorm te wensen overlaat ook de inhoud schade zal lijden. Bij een preek met een rommelige structuur en een slechte voordracht wordt de overdracht van de inhoud ernstig belemmerd door een slechte vorm. Je zou zelfs kunnen zeggen, dat de grens tussen vorm en inhoud soms moeilijk aan te geven is. Zeker bij een kunstwerk is dat vaak het geval. Waar gaat het nog over de vorm en waar ben je bezig met de inhoud? Dat geldt voor de preek tot op zekere hoogte ook. Dat komt doordat de vorm op een bepaalde manier deel uitmaakt van de inhoud. Dat is te illustreren aan b.v. de oordeelsprofetieën in de Bijbel. Door bepaalde beelden te hanteren en door het gebruikte taaleigen

wordt vaak een confronterende sfeer opgeroepen (zie bijvoorbeeld een gedeelte als Jesaja 1:2-9). De gekozen (talige) vorm is niet alleen dienstbaar aan de inhoud, ze maakt er eigenlijk deel van uit. Misschien kun je hier ook beter niet spreken over 'vorm en inhoud', maar over de 'vorm van de inhoud'. Uiteraard speelt dat bij de preekvorm net zo goed een rol. Bij een preek over het genoemde schriftgedeelte kun je eigenlijk niet de gehanteerde vorm negeren zonder de inhoud van het gedeelte aan te tasten.

De inhoud is dus nooit los van de vorm verkrijgbaar. Dat legt een bijzondere kiem op de preekvormen die we hanteren. Iedereen weet dat je een toespraak zo kunt structureren dat de hoorders in een bepaalde richting gemanipuleerd worden.

Dat is dus bij een preek ook mogelijk. Daarmee wordt de inhoud van het evangelie aangetast. Aan de andere kant, wanneer de preekvorm ruimte schept voor de hoorders, hen in hun levenssituatie serieus neemt, wordt die ruimte en dat respect tegelijkertijd inhoud van de preek.

Aandacht voor de preekvorm

Ik pleit er dus voor zorgvuldige aandacht te schenken aan de preekvorm. De boodschap die we te brengen hebben is dat alleszins waard. Als we zorg besteden aan de manier waarop die boodschap gebracht wordt zal dat de verbreiding van het evangelie dienen. In feite ligt in de gekozen vorm een verborgen kracht van de preek. Verborgen, want de preekvorm is meestal niet het belangrijkste dat de aandacht opeist. Iemand gebruikte in

dit verband eens het beeld van een rivier met haar oevers. Het zijn de oevers die bepalen waarheen de rivier stroomt. Hier wordt de kracht van de stroom geleid, gestuwd of gebroken. Maar nog in een ander opzicht is de preekvorm belangrijk. Die vorm kan nl. van grote invloed zijn op de geloofsbeleving van de gemeente. Wanneer de prediker week in week uit zijn preken een argumenterende vorm geeft en stevig in debat gaat met andere opvattingen, gaat daar een vormende suggestie van uit. Veel hoorders nemen daarvan mee dat een belangrijk aspect van hun christen-zijn is, dat je met de Bijbel bewijst dat je gelijk hebt. Die hele blikrichting kan in je geloofshouding gaan zitten. Andere elementen (uitnodigen vanuit het evangelie, ontferming vanuit de liefde van Christus, enz.) kunnen zo zelfs wat overschaduwd worden. Tegenoveral die aandacht voor de vorm wordt nog wel eens gewezen op de werking van God de Heilige Geest. Hij is toch niet afhankelijk van allerlei menselijke vormen om het hart van de hoorder te bereiken? Natuurlijk is dat volledig waar. Maar dat kun je niet omkeren, Zijn werk in het hart van de mensen schakelt ons niet uit, maar juist in. Dat betekent dat wij grote verantwoordelijkheid hebben om alle mogelijkheden in te zetten om hoorders te bereiken met het evangelie. Wanneer de door ons gebruikte vorm (of het gebrek aan doordachte vormen) er toe bidt dat het evangelie niet duidelijk en aansprekend tot klinken komt, is dat onze verantwoordelijkheid. Daarom is het belangrijk dat we aandacht hebben voor de vorm van de preek.

Vormelementen

Wat bedoelen we intussen als het gaat over de vorm van de preek? Welke elementen zijn bepalend voor die vorm? Ik noem er vier. Mijns inziens zijn er nog wel meer te onderscheiden, maar deze vier hebben toch wel een beslissende in-

vloed op de uiteindelijke preekvorm.

- Structuur

Een van de belangrijkste elementen is natuurlijk de structuur die je kiest. (Dat is bij ons dus vaak een thema met drie punten.) Die structuur vormt, om zo zeggen, het gebinte van de preek. Zonder dat basischema zal elke preek een onsamenvattend geheel worden. Het als het ware het geraamte, dat in belangrijke mate de vorm van de body uitmaakt. Logisch dat hier de eerste beslissing valt over de uiteindelijke preekvorm.

- Taal

Naast de structuur is ook de taal een belangrijk element. Ik bedoel daarmee uiteraard het taalgebruik. Iedereen weet dat: je op heel verschillende manieren kunt omgaan met de taal. En toch staan we er vaak weinig bij stil hoe sterk de invloed is van je taalgebruik. Bij de rechtbank hoor je andere taal spreken dan thuis aan tafel. Je moet er ook niet aan denken om die twee taalvormen door elkaar te gebruiken. Ze bepalen voor een heel belangrijk deel hoe de communicatie er uit ziet in een rechtszaak of een gemoedelijk gesprek onder het eten. Zo zal dus ook bij een preek de soort taal die je kiest sterk bepalend zijn voor de vorm van de preek. Het is zo iets als het kleed waarin de boodschap naar je toe komt.

- Interne schernatiek

Er is nog een element waar ik aandacht voor wil vragen. Het is iets anders dan de preekstructuur, maar het lijkt er wel op. Er zijn nl. nogal wat predikers die een bepaalde vaste aanpak hanteren in hun preken. Een duidelijk voorbeeld is het schema uitleg en toepassing. Heel wat predikers zijn gewend eerst een stukje van de tekst uit te leggen en daarna volgt dan via een soort overgang de toepassing voor de gemeente van vandaag. (In een eerder artikel in deze serie is dat onderwerp

al uitvoerig aan de orde gekomen.) Zo'n aanpak zet natuurlijk een duidelijk stempel op de uiteindelijke vorm van de preek. Zeker als het in elk van de drie punten terugkomt. Door de gekozen preekstructuur heen gaat zich dan een andere schematiek aftekenen. En dat gaat natuurlijk niet alleen op voor dit schema. Ook op andere manieren hanteren predikers vaak een vaste aanpak in de opbouw van de preek. Er zijn er die veel werken met de tegenstelling tussen kven in geloof of leven zonder God. Of predikers die aan de boodschap een sterk appellerende vorm meegeven doordat ze hun hoorders stelselmatig voor de keus stellen: voor of tegen God. Zo'n vaste schernatiek drukt uiteindelijk een belangrijk stempel op de preekvorm.

- Persoonlijke toonzetting

Een laatste element in dit verband typeer ik als de persoonlijke toonzetting door de prediker. Het is een aspect dat je in de praktijk gemakkelijk over het hoofd ziet, maar dat m.i. toch erg bepalend is voor de uiteindelijke preekvorm. Een sterk voorbeeld daarvan is in de Bijbel te vinden. De profeten Jesaja en Amos hebben allebei gepreekt tegen de trots van vrouwen in hun dagen. Maar de persoonlijke toonzetting loopt ver uiteen. De een heeft er weet van hoe vrouwen zich opmaken en kleden (Jesaja 3:16 v.v.), terwijl de andere rechttoe rechtaan de taal van het boerenland hanteert (Amos 4:1-3). De persoonlijke situatie van de prediker doet er dus ook veel toe. Ieder weet dat dat tot op vandaag geldt. Hoe de preek uiteindelijk vorm krijgt wordt ook door dit element bepaald.

Vormeisen

Als de vorm van de preek dan zo belangrijk is, welke eisen mag je er dan aan stellen? Dat is een vraag die een uitvoerig antwoord nodig heeft. Natuurlijk is het niet de be-

doeling hier gedetailleerd op allerlei **onderdelen** in te gaan. Ik wil daar **in** het kort een **paar** opmerkingen over maken die meer aangeven **vanuit** welke **basisregels** we de **preekvorm** benaderen.

Daarbij **kijken** we naar drie kanten: Allereerst naar de tekst, vervolgens **naar** de **hoorders** **en** tenslotte naar de persoon van de prediker zelf (dat is dan **ook** de volgorde van belangrijkheid).

– Een eerste gegeven is de **tekst** zelf. Die heeft **ook** een bepaalde **vorm** en **structuur**. **In** de preek **moet** dat zoveel mogelijk doorklinken. Het heeft daarom de voorkeur dat de structuur van de preek te maken heeft met de structuur **van** de tekst. **Voor** de hoorders betekent dat een waardevol **houvast**. Stel, dat de preektekst een heel duidelijke geleding heeft in vier **delen**. Als **het** even **kan** zou de preek diezelfde geleding moeten vertonen. De hoorders zullen dan altijd **ontdekken** dat het **gebinte** van de preek regelrecht aan de tekst ontleend is. **Het** gelezen **schriftwoord** krijgt dan een herkenbare gestalte in de gehoorde preek.

Maar ook verder is de vorm van de tekst belangrijk. Met **name** het **taalkleed**. De **preek** heeft altijd tot doel dat het tekstwoord opnieuw tot **klinken** komt in de concrete situatie van de gemeente. Dan moet het **taalkleed**, als het even kan, herkenbaar blijven. Als de **preektekst** een psalm of een lied is verdraagt dat eigenlijk geen preek **die** opgezet is als een argumenterend betoog. Dat zou de sfeer van het **lied** onaanvaardbaar aantasten en vervreemdend **werken**.

– **In** de tweede plaats is het belangrijk om de preekvorm **af** te stemmen op de hoorders. De vorm van de preek moet aansluiten bij de **manier** waarop de hoorders luisteren. Als dat niet **het** geval is, kan er gemakkelijk kortsluiting optreden en blijft het effect van de **preek** beperkt. Op dit punt kunnen we heel veel leren van de

prediking van de Here Christus. Er is in **zijn** prediking vaak een uitnodiging of een **prikkel**. Een verhaal waarin Hij je **uitnodigt** om mee **te** denken. Een vraag, waarmee Hij je uit de tent lokt. Een **gelijkenis** die je plotseling voor een verrassing plaatst. Soms zelfs een raadsel **waarmee** Hij je **uitdaagt**. Maar altijd zit er iets in, dat jou als hoorder heel direct aanspreekt. Je moet **gewoon** actief meedoen.

Wij kunnen daar voor de **preek** veel van leren. Er **zijn** namelijk preekvormen die **voor** de hoorders te weinig uitnodiging bevatten om actief deel te nemen in het **preekgebeuren**. Die gaan ervan uit dat je toch wel luistert en de **monoloog** in je opneemt. Maar dat spreekt niet **vanzelf**. Dat weten we **als** kerkgangers. De **prediker** zou daarom moeten **zoeken** naar vormen die de hoorders **uitnodigen** en ruimte **bieden** actief mee te leven in het **preekgebeuren**. Lang **niet** elke vorm is daar even geschikt voor. Tegelijk is duidelijk dat hier een verscheidenheid aan vormen nodig zal zijn.

– In de laatste plaats is het van belang te **kijken** naar de **prediker** zelf. De gekozen vorm moet ook passen bij de **prediker** zelf. Met name wat **betreft** het **taalkleed** is dat **een** belangrijk element. Wat de ene prediker **wel** kan, **past** vaak helemaal niet bij de ander. Er zijn predikers die zich een vlot **soort** taalgebruik kunnen veroorloven, waarin toch eerbied doorklinkt. Dat komt omdat het goed past bij hun **persoonlijk** optreden. Maar **als** een ander diezelfde taal zou gebruiken, **kan** dat gewild en **onecht** overkomen. Evengoed zijn er **voorgangers** die zich **veel** meer thuisvoelen in een dichtertelijk **soort** taalgebruik. Maar ook dat past lang niet bij **iedereen**. De taalvorm **moet** zodanig zijn, dat de prediker zichzelf er in geven kan. De taal die de prediker gebruikt moet **authentiek** zijn. Inmiddels wordt het **wel** duide-

lijk, dat de vraag **naar** de **preek**-vorm niet **beantwoord** kan worden met een **eenheidsoplossing** die universeel toegepast zou moeten worden. In dat verband wil ik hieronder nog ingaan op één **van** de **formelementen** die ik hierboven al noemde, nl. het **taalkleed**.

'Daar kan ik me iets bij voorstellen'

De taal is het kleed waarin de boodschap naar ons toe komt. Aan dat kleed mogen we **dan** wel de nodige zorg besteden. In het vorige artikel schreef ik al, dat we in de **gereformeerde** prediking een lange traditie van **leerpreken** hebben. Dat bracht met zich mee, dat het taal-Meed zich daar **ook** bij aanpaste. Wie preken **onderzoekt** in deze traditie, **stuit** vaak op een sterk betogend taalgebruik. **Typend** daarvoor is het **gebruik** van veel **begrippen**, langere **zinnen** en een sterk argumenterende of **ook** commentariërende stijl. Het resultaat is dan soms dat (een groot deel van) de preek abstract wordt.

Gelukkig **merk** je dat dat in de praktijk inmiddels aan het **veranderen** is. Veel predikers komen er achter, dat zulke preektaal gemakkelijk over de hoofden heengaait. 'Daar kan ik me **niks** bij voorstellen, dominee.'

Als je daar concreet wat aan wilt doen **kun** je proberen korte **zinnen** te **maken**, begrippen zoveel mogelijk te **omschrijven**, de lijdende vorm **niet** gebruiken, zo **weinig** mogelijk in de derde persoon **spreken**, enz. Daarmee **wordt** het **taalkleed** al behoorlijk vernieuwd.

Toch is dat op zich eigenlijk nog niet ingrijpend **genoeg**. Want al met al blijf je zo **nog** in een argumenterende stijl bezig. Nu heb je die stijl **ook** vaak nodig. Heel veel **van** ons taalgebruik **zit** **ook** in die sfeer. We treffen het **ook** in de Bijbel veel aan. En **ook** de **preek** kan er **niet** zonder. Maar **er** is **ook** een heel ander **soort** **taalkleed** mogelijk. Taal **kun** je ook zo hanteren **dat** er een

wereld door opgeroepen wordt. Typend voor zulk taalgebruik is het beeldend karakter. Het valt op, dat we dat in de Bijbel vaak tegenkomen. Er **wordt een beeld** ingevoerd en uitgewerkt. Dat beeld roept een wereld op en zo wordt de boodschap overgebracht. Een duidelijk voorbeeld daarvan is het **beeld** van het lichaam dat de apostel Paulus gebruikt in 1 Kor. 12. Samen zijn we het lichaam van Christus. Hij is het hoofd, wij zijn de leden. We mogen elkaar tot **een** hand en een voet zijn. Door zulk taalgebruik wordt op een bepaalde wereld opgeroepen. En de overdracht van de **boodschap** gebeurt op een heel directe wijze. Hier is niets meer abstract. Iedereen kan zich er iets bij voorstellen. Zo'n taalkleed heeft voor de preek geweldige mogelijkheden.

Taalkleed en preekstructuur

In m'n vorige artikel liet ik zien, dat er vaak een **nauw** verband bestaat tussen **taalkleed** en structuur van de preek. De structuur van **the**ma met verdeling past oorspronkelijk bij een sterk betogend **taal**kleed. Andersom **kun** je je voorstellen, dat een beeldend **taalkleed** gediend zou zijn met een structuur die dat beeldend aspect steunt en versterkt. Het moet mogelijk zijn dat je zo preekt, dat er rond de boodschap van de preek een concreet totaalbeeld ontstaat.

In Kampen zijn we, naast het bekende klassieke schema, **ook** wel gericht bezig met zo'n andere structuur. Het gaat te ver om die hier nu te bespreken. Maar het is wel **van** belang om in te zien dat er meerdere vormen mogelijk **zijn**. Dit artikel wil daarom wat overwegingen aanbieden bij de bezinning op de **preekvorm**. Omdat de boodschap dezelfde blijft, maar hoorders en predikers steeds wisselen, is het belangrijk met elkaar te blijven **zoeken** naar vormen die dienstbaar kunnen zijn **aan** de prediking van het Woord.

Voor wie wil verder lezen

Voor dit artikel heb ik m.n. gebruik gemaakt van Fred B. Craddock, *Preaching*, Nashville 1985, hoofdstuk 9 en Thomas G. Long, *The witness of preaching*, Westminster/Louisville 1989, hoofdstuk 5. Beide auteurs geven een duidelijke oriëntatie in actuele discussies rond preekvormen. De structuurmethode die we op dit moment in het homiletiek onderwijs gebruiken, is ontleend aan David Buttrick, *Homiletic, Moves and Structures*, Philadelphia 1987.

G.J. van Middelkoop

Christen-wetenschapper, kom uit je schulp!

Het Christelijk Studiecentrum ICS organiseert dit jaar in Groningen een aantal **studiebijeenkomsten** onder de naam *Winteracademie*. Voor de openingslezing tekende prof. dr. J. Hoogland. Hij gelooft niet zozeer in de ontwikkeling van een christelijke wetenschap, maar pleit wel **voor** een duidelijk christelijke houding in de wetenschapsbeoefening:

Christenen hebben vaak **een** veel te defensieve houding aangenomen tegenover de hedendaagse wetenschap. **Ook** pogingen **om** te komen tot **een** eigen 'alternatieve christelijke wetenschap' blijven vaak beperkt tot een **inner circle** en belemmeren zo een open confrontatie met de gangbare wetenschap en collega-wetenschappers. Bovendien blijkt men in de praktijk bij het uitwerken van eigen alternatieven toch volop leentjebuurt te spelen bij anders-geïnspireerde theorieën.

(...)

Hoogland pleitte voor een **christelijke houding** binnen de wetenschap. Aangemoedigd door prikkelende vragen vanuit het publiek,

noemde hij een aantal punten. **Hel**der en **open** je eigen christelijke uitgangspunten in het spel brengen. Bewust kiezen voor die **benaderingen** scholen binnen je eigen vakgebied, die het best verenigbaar zijn met je geloof **d.i.** het meest recht **doen** aan de verscheidenheid van de werkelijkheid als Gods schepping. Op een faire wijze de competitie voeren die het huidige **wetenschapsbedrijf** met zich **mee** brengt. Besef hebben van de bredere, **vak**-overstijgende verantwoordelijkheid van een wetenschapper. Niet zwichten voor het post-moderne dogma dat kennis helemaal los staat van de werkelijkheid. Samenvattend: **geen** 'christelijke wetenschap', **maar** wel als christen visie ontwikkelen op wetenschap en van daaruit **kritisch-loyaal** present zijn binnen de wetenschap. Er is geen reden voor een christelijk minderwaardigheidscomplex. Je hebt **als christen de wind van God en van zijn schepping in de rug**. **Je kunt er daarom op vertrouwen dat je in dit spoor beter uitkomt dan** in allerlei reducerende benaderingen, die steeds **weer** hele delen van de werkelijkheid verdringen.

Beroepbaar¹

R. Prins, De Hoge Esch 33,7783 CA Gramsbergen, 0524-562850.
J.R. Douma, Witbol 7, 8265 ES Kampen, 038-3330887.
Eveneens beroepbaar zijn de volgende predikanten:
C. van Breemen, Baggelbak 16, 8447 AX Heerenveen, 0513-629623.
J. de Wolf, Mignonpad 22, 3816 ET Amersfoort, 033-4728793.

¹ Nieuwe opgaven en wijzigingen:
H. Prins. tel. 038-3331335

